

Міністерство освіти і науки України
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»
Педагогічний факультет
Кафедра початкової та дошкільної освіти

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
НА ЗДОБУТТЯ СТУПЕНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ «МАГІСТР»**

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ
СПІВПРАЦІ З БАТЬКАМИ УЧНІВ У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ
ІДЕЙ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ**

Виконала:

студентка педагогічного факультету
спеціальності 013 “Початкова освіта”

Стрільчук Юлія Геннадіївна

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук, доцент

Мельничук Лілія Борисівна

Рецензент:

кандидат педагогічних наук,
доцент Рівненського державного
гуманітарного університету

Боровець Олена Віталіївна

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ СПІВПРАЦІ З БАТЬКАМИ УЧНІВ У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ІДЕЙ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ	9
1.1. Підготовка до роботи з батьками учнів як складова професійної підготовки вчителя початкової школи в умовах модернізації освітньої галузі	9
1.2. Взаємодія сім'ї і школи як основа формування педагогічної культури батьків молодших школярів	14
1.3. Дидактичні особливості співпраці школи та батьків учнів в контексті впровадження Концепції Нової української школи	20
Висновки до розділу 1	30
РОЗДІЛ 2 ДІАГНОСТИКА ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ СПІВПРАЦІ З БАТЬКАМИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	33
2.1. Характеристика методичного інструментарію експериментального дослідження	33
2.2. Педагогічний аналіз рівнів готовності майбутніх педагогів початкової школи до організації роботи з батьками учнів	40
2.3. Модель професійної підготовки майбутніх педагогів початкової освіти до співпраці з батьками учнів у Новій українській школі	49
Висновки до розділу 2	61
РОЗДІЛ 3 ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ТЕХНОЛОГІЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО СПІВПРАЦІ З БАТЬКАМИ УЧНІВ	63
3.1. Технологія професійної підготовки майбутніх учителів до організації педагогічної взаємодії з батьками учнів у контексті реалізації ідей Нової української школи	63
3.2. Аналіз результатів дослідження	75
3.3. Методичні рекомендації щодо удосконалення підготовки майбутніх педагогів до організації співпраці з батьками учнів в контексті впровадження Концепції Нової української школи	78
Висновки до розділу 3	81
ВИСНОВКИ	83
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	88
ДОДАТКИ	98

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасний розвиток педагогічної науки в Україні передбачає обґрунтування і реалізацію теоретико-методологічних засад навчання та виховання, сформованих у процесі становлення вітчизняної педагогіки. Сформованість моральних норм як внутрішніх регуляторів поведінки суттєво впливає на життєдіяльність особистості, забезпечуючи її моральний і духовний розвиток. Визнаючи школу провідною ланкою виховання молоді, потрібно зазначити, що без єдності зусиль з сім'єю, ефективність виховання буде низькою. У сім'ї створюються умови для соціалізації дитини, оволодіння духовною культурою, моральними цінностями нації. Рівень культури батьківсько-дитячих взаємин у сім'ї визначає якість психічного, емоційного та морального розвитку дитини, підготовки її до різнорівневих контактів поза сімейним мікросередовищем.

Найважливішими соціальними інститутами, на які покладено відповідальність за навчання й виховання молоді, як відомо, є сім'я та школа. Це підкреслено й у цілому ряді законодавчих документів, зокрема в Законі України «Про загальну середню освіту», Національній доктрині розвитку освіти України у XXI ст., Концепції національного виховання, Національній програмі «Діти України» та «Українська родина», «Програмі підтримки сім'ї у 2007–2010 рр.», Концепції Нової української школи [74; 94].

Так, у Державній національній програмі «Освіта (Україна XXI століття)» наголошується, що принцип співробітництва школи й сім'ї, єдності виховних впливів учителів і батьків має важливе значення в практиці виховання підростаючого покоління [26]. Реалізація цього принципу робить процес виховання цілісним та безперервним, забезпечує єдність і наступність виховного впливу на учнів у школі, сім'ї, сприяє органічному поєднанню й взаємозбагаченню суспільного та сімейного виховання, помітно звужує сферу стихійного, некерованого впливу на дітей.

Одним із ключових компонентів концепції Нової української школи є педагогіка партнерства, яка ґрунтується на взаємодії між учнем, учителем і

батьками. В основі педагогіки партнерства – спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками [98].

Значний внесок у дослідження проблеми взаємодії школи й сім'ї у вихованні особистості зробили сучасні вчені. Ними вивчалися такі аспекти цієї проблеми: українські народні виховні традиції як форми виховного впливу на молоде покоління (В. Кузь, Ю. Руденко, В. Скутіна, Є. Сявак); особливості виховного потенціалу родинної педагогіки (С. Бабишина, З. Болтарович, М. Стельмахович); підготовка до виконання батьківських та материнських функцій (В. Бойко, Д. Луцик, Г. Чередніченко); формування педагогічної культури сучасних батьків (А. Марушкевич, В. Постовий); психологічні основи сімейного виховання (В. Кравець); основні напрями співпраці сім'ї й школи (Т. Алексеєнко); форми організації роботи з батьками в освітньому закладі (І. Рибальченко); виховна робота сім'ї та школи із важковиховуваними дітьми (В. Татенко, Т. Титаренко, В. Оржеховська); педагогічні проблеми молодшої сім'ї (Т. Алексеєнко, В. Постовий); спілкування батьків і вчителів із дітьми (П. Щербань).

Дослідження умов виховання педагогічної культури й просвіти батьків, особливостей формування стосунків батьків і дітей у сім'ї та школі займалися зокрема Л. Вовк, О. Добош, І. Дубінець, О. Наседкіна, І. Сіданіч, Л. Тимчук та ін.

Аналіз психолого-педагогічних джерел із зазначеної проблеми дає підстави для висновку, що ученими досить ґрунтовно висвітлено соціально-психологічні особливості функціонування сімей; в останні роки зросла кількість досліджень, присвячених соціально-культурній адаптації сімей та окремих груп населення; розкрито педагогічний потенціал дозвілля для духовного розвитку людини. Водночас слід зазначити, що у вітчизняній педагогічній науці немає конкретного дослідження, у якому чітко окреслено шляхи організації співпраці педагогів початкової освіти з батьками молодших школярів в умовах Нової української школи. З огляду на це, темою магістерської роботи є наступна: **«Підготовка майбутніх вчителів до**

організації співпраці з батьками учнів у контексті реалізації ідей Нової української школи».

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність технології професійної підготовки майбутніх учителів до організації педагогічної взаємодії з батьками учнів у контексті реалізації ідей Нової української школи.

Завдання дослідження:

1) проаналізувати стан розробленості проблеми у наукових джерелах та з'ясувати категоріально-термінологічний апарат дослідження;

2) визначити компоненти, критерії, показники та рівні готовності майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками в умовах реформи;

3) здійснити моніторинг готовності учителів початкової школи до взаємодії з батьками в умовах інклюзивного навчання;

4) розробити та апробувати модель, теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити педагогічні умови підготовки майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками в умовах Нової української школи.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи.

Предмет дослідження – зміст, форми та методи підготовки майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками учнів в умовах реалізації ідей Нової української школи.

Гіпотеза дослідження. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками в умовах Нової української школи відбуватиметься ефективніше за дотримання таких педагогічних умов: стимулювання у майбутніх учителів початкової школи мотиваційно-ціннісного та відповідального ставлення до набуття знань, умінь та навичок взаємодії з батьками молодших школярів; використання можливостей освітнього середовища закладу вищої освіти для набуття майбутніми вчителями початкової школи відповідної компетентності; спрямування навчальної і

педагогічної практики на вдосконалення досвіду майбутніх учителів початкової школи взаємодії з батьками молодших школярів.

Етапи й організація дослідження.

Теоретичні: аналіз наукових джерел для порівняння різнобічних ідей досліджуваної проблеми з метою з'ясування сутності категоріально-термінологічного апарату дослідження та обґрунтування педагогічних умов підготовки майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками в умовах Нової української школи; *емпіричні:* психолого-педагогічні діагностичні методи (анкетування, тестування, інтерв'ювання, обговорення, дискусії, диспути, бесіди, опитування), обсерваційні методи (пряме та опосередковане педагогічне спостереження; самооцінка та оцінка) для виявлення динаміки рівнів готовності майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками в умовах НУШ; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний) для перевірки гіпотези дослідження; *статистичні:* методи математичної статистики з метою обробки експериментальних даних, доведення статистичної достовірності результатів експериментального дослідження.

Організація дослідження

На першому етапі окреслено діагностичний інструментарій визначення готовності майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками молодших школярів; визначено компоненти, критерії, показники та рівні готовності майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками; проведено констатувальний експеримент.

На другому етапі проведено констатувальний експеримент з метою діагностики рівнів практичної готовності майбутніх учителів початкової освіти до окресленої діяльності; створено модель і технологію підготовки майбутніх педагогів до практичної діяльності в умовах НУШ; розроблено навчально-методичні матеріали для проведення експериментальної роботи; проведено формувальний експеримент шляхом впровадження в освітній процес закладу

вищої освіти експериментальної технології та корекції програми виробничої практики; узагальнено проміжні результати експерименту.

На третьому етапі здійснено експериментальне дослідження: реалізовано розроблену педагогічну модель підготовки майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками молодших школярів як систему формування у студентів вказаної готовності, контрольовано процес й результат розвитку визначених компонентів досліджуваних якостей.

Експериментальна база дослідження – інститут педагогічної освіти ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука». Кількість учасників експерименту у експериментальній групі складала 23 особи, у контрольній – 24 особи, 6 викладачів, 12 учителів початкової школи Рівненської гімназії «Гармонія» та 59 батьків учнів початкової школи.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що:

– *вперше* розроблено модель професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками в НУШ; визначено компоненти, критерії, показники та рівні готовності до вказаного виду професійної діяльності;

– *уточнено* поняття: «взаємодія з батьками», «Нова українська школа», «підготовка майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками в умовах реалізації ідей Нової української школи»; *удосконалено* форми та методи підготовки майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками в умовах НУШ; *доповнено* педагогічні умови підготовки майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками в умовах реалізації ідей Нової української школи;

– *подальшого узагальнення та розвитку* набув зміст теоретичної та практичної підготовки майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками в контексті реалізації ідей Нової української школи.

Практичне значення результатів дослідження полягає в розробці та впровадженні в освітній процес закладів вищої освіти методики діагностування

рівнів готовності майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками в умовах НУШ.

Результати магістерського дослідження впроваджено в освітній процес ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка С. Дем'янчука».

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри початкової та дошкільної освіти ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка» С. Дем'янчука», студентському науково-практичному семінарі «Психолого-педагогічні засади формування освітнього середовища НУШ в умовах особистісно-зорієнтованого навчання» (4 червня 2020 р.).

Публікації. Основні положення магістерського дослідження висвітлено у наступних публікаціях:

1. Стрільчук Ю. Підготовка майбутніх учителів до організації співпраці з батьками учнів у контексті реалізації ідей Нової української школи. *Збірник студентських наукових праць*. № 13 (1). Рівне: РВЦ МЕРУ ім. акад. С. Дем'янчука, 2020. 263 с. С. 27-33.

2. Стрільчук Ю. Зміст та напрями співпраці школи та батьків учнів крізь призму ідей Нової української школи. *Збірник студентських наукових праць*. № 2 (10). Рівне: РВЦ МЕРУ ім. акад. С. Дем'янчука, 2020. 220 с. С.105-112.

Структура та обсяг дослідження. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до них, загальних висновків, додатків, списку використаних джерел (116 найменувань). Загальний обсяг роботи – 108 сторінок, основний текст дослідження викладено на 88 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ СПІВПРАЦІ З БАТЬКАМИ УЧНІВ У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ІДЕЙ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

1.1. Підготовка до роботи з батьками учнів як складова професійної підготовки вчителя початкової школи в умовах модернізації освітньої галузі

Взаємодія вчителя і батьків важлива на всіх етапах навчання дитини, але особливого значення вона набуває в перші роки перебування дитини в школі.

Початкова школа є стартовим майданчиком як для 6-7 річних дітей в освоєнні соціальних взаємодій, так і для встановлення партнерських відносин сім'ї і школи.

Для розуміння значущості взаємодії сім'ї і школи у формуванні педагогічної культури батьків молодших школярів вважаємо за доцільне проаналізувати вітчизняну та зарубіжну теорію і практику означеного процесу.

Автор статті «Педагогічна взаємодія вчителя початкових класів і батьків першокласників: у запитаннях і відповідях» С. Мартиненко наголошує: «З початком шкільного навчання, зі зміною соціального статусу дитини перед батьками першокласників постає безліч складних запитань щодо їх співпраці зі школою, взаємодії з першим учителем, на які треба дати відповідь, аби дитина успішно навчалася» [23].

Актуалізує сьогодні проблему педагогічної культури батьків та взаємодії сім'ї й школи і экс-міністр освіти України Л. Гриневич, яка

ззначає: «... чи достатньо сьогодні спілкування школи і батьків про дитину. Коли наприклад, втомлений батько, який приходить з роботи і має конфлікти з сином, чи він може сьогодні прийти до школи і почути від учителів чи від директора школи не «робіть щось зі своїм сином», а отримати педагогічну консультацію. Як працювати, що робити тепер, як говорити з цією дитиною, яка опинилася тепер у такому проблемному віці зі своїми власними, індивідуальними, характерними рисами».

Для обґрунтування особливостей процесу формування педагогічної культури батьків молодших школярів важливе розкриття сутності взаємодії сім'ї і школи, тому звернемося до тлумачення поняття «взаємодія».

У найзагальнішому сенсі взаємодія – це причинно-наслідкові зв'язки між об'єктами, що впливають один на одного.

У педагогіці наукове обґрунтування категорія «взаємодія» отримала у другій половині ХХ століття. Це зумовлено тим, що суспільство, створюючи соціальні інститути, які забезпечують виховання підростаючого покоління, глибоко зацікавлене в їх взаємодії, зокрема в актуалізації та підвищенні виховного потенціалу сім'ї та школи.

З педагогічного погляду взаємодія – це особистісний контакт вихователя і вихованця, наслідком якого є взаємні зміни їх поведінки, діяльності, відносин, установок [107, с. 173].

Взаємодія передбачає активну діяльність обох сторін, погодження способів досягнення цілей, отримання певного продукту спільної діяльності. Психологи (Г. Андреева, Л. Виготський, В. Мясіщев, С. Рубінштейн та ін.) вважають, що взаємодія є процесом безпосереднього або опосередкованого впливу об'єктів (суб'єктів) один на одного, що породжує їхню взаємну обумовленість і зв'язок. Взаємодія виступає інтегруючим чинником утворення нових структур [12].

За результатами аналізу теоретичних підходів, взаємодію сім'ї і школи розуміємо як цілісний процес узгодженого взаємного впливу та інтеграції цілей, цінностей і смислів сімейного та шкільного виховання.

Для з'ясування особливостей успішної взаємодії сім'ї і школи в сучасних умовах, на нашу думку, варто звернутися до досвіду минулого, оскільки ця проблема привертала до себе увагу вчених філософів, педагогів, психологів, соціологів протягом кількох століть.

Уважаємо, що в умовах посилення впливу школи і освіти загалом на формування загальної культури суспільства актуальна «Школа діалогу культур».

Філософсько-педагогічна концепція школи діалогу культур сформувалася як сплав ідей літературознавця М. Бахтіна про «культуру як діалог», про «внутрішню мову» видатного психолога-гуманіста Л. Виготського, а також положень «філософської логіки культури» В. Біблера. На думку авторів школи діалогу культур, педагогіка на порозі ХХІ століття повинна сприяти переорієнтації від «людини освіченої» до «людини культури» [14]. Отже, культура винайшла два ефективних для виховання людини інститути – школу і сім'ю.

На початку ХХ століть виникає ідея взаємодії школи та сім'ї у вирішенні завдань всебічного розвитку та виховання дитини. Важливого значення даній проблемі надавали відомі педагоги: П. Лесгафт, А. Макаренко, В.Сухомлинський, М. Стельмахович, К.Ушинський та інші дослідники. У витоків вирішення проблеми взаємодії школи і сім'ї стояв А. Макаренко. Педагог стверджував: «... Сім'ю від школи відокремлювати не можна» [67, с. 290]; «У сім'ю організація впливу на дитину повинна прийти через широку пропаганду, через приклад кращої сім'ї, через підвищення вимог до сім'ї» [67, с. 143]; «Ми повинні організувати сімейне виховання, і організуючим началом повинна бути школа як представниця державного виховання. Школа повинна керувати сім'єю» [67, с. 304].

Учений М. Стельмахович вважає, що «вчителі початкових класів спільно з батьками мають змогу не просто «зв'язувати» школу з сім'єю чи сім'ю зі школою, як до тепер бувало, а забезпечувати повну гармонію у їх навчально-виховній взаємодії» [100, с. 30]. Етнопедагогічні засади сімейно-

шкільної взаємодії будуються на використанні усіх компонентів навчально-виховної мудрості українського народу, а саме: українських народних – родинознавства (фамілістики), дитинознавства (педології), домашнього (хатнього) виховання, дидактики, деонтології, педагогіки народного календаря, козацької педагогіки, педагогіки опіки тощо. Вітчизняний дослідник К. Ушинський у своїх працях підкреслював необхідність узгодження виховних впливів на дитину з боку сім'ї і школи. Педагог вважав, що шкільне виховання повинно бути логічним продовженням домашнього і акцентував увагу на значущості всебічної взаємодії цих найважливіших соціальних інститутів. Виконання цього завдання він убачав у єдності цілей і поглядів сім'ї і школи [104, с. 385-470].

Новими ідеями теорію взаємодії сім'ї і школи збагатив В.Сухомлинський, який вважав, що без розв'язання цієї проблеми «неможлива ні сім'я, ні школа, ні моральний прогрес суспільства» [101, с. 156]. Він уперше заговорив про формування педагогічної культури в сім'ї, визначеної як наявність необхідних психолого-педагогічних знань і виховних умінь у батьків. Учений не відокремлював шкільне виховання від сімейного, докладав багато зусиль, щоб зблизити сім'ю і школу.

Видатний український педагог В. Сухомлинський зазначає: «Із сім'ї протоптується стежка до школи, а вже тоді на життєву дорогу ведуть дітей два розуми, два досвіди, здобуті у сім'ї та школі» [101, с. 4]. Порівнюючи вчителя з лікарем, великий учитель В. Сухомлинський писав: «Як лікар досліджує безліч факторів, від яких залежить здоров'я людини, так і педагог повинен досліджувати духовний світ дитини. Наше спілкування з нею лише тоді є вихованням, коли в наших руках наукові знання про її особистість, коли ми опираємося не на випадкові успіхи, а на науковий аналіз» [101, с. 45]. Такий науковий підхід реально можливий тільки при комплексному аналізі питань учительсько-батьківської взаємодії, який передбачає діагностику, цілепокладання, планування, організацію роботи і контроль.

Взаємодія школи з сім'ями учнів регламентуються насамперед державними документами. Так, відповідно до Національної доктрини розвитку освіти у XXI ст., у державній національній програмі «Освіта України XXI ст.» серед пріоритетних напрямків реформування освіти визначено: принцип єдності сім'ї та школи, наступності та спадковості поколінь, організація родинного виховання та освіти як важливої ланки виховного процесу.

Роль взаємодії школи і сім'ї підкреслено у законодавчій базі: Закон України «Про освіту» (2017), Національна доктрина розвитку освіти України у XXI ст. (2002), постанова «Про Національну програму виховання дітей та учнівської молоді в Україні» (2004), Указ президента «Про національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» (2013), Концепція «Нова українська школа» (2016) та ін.

В означених нормативних документах віднаходимо, що сім'я є природним середовищем для фізичного, духовного, інтелектуального, культурного, соціального розвитку дитини і несе відповідальність за створення належних умов для цього, оскільки саме тут закладаються основи для становлення її світогляду, переконань, ціннісних орієнтацій, етичних ідеалів, естетичного смаку, уподобань, соціальної поведінки тощо.

В Указі Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» (2013) наголошено на реалізації в освітніх програмах ідеї посилення ролі сім'ї у вихованні дітей, розширення можливості впливу родин учнів на навчально-виховний процес, на взаємодію сім'ї і навчальних закладів у справі виховання і соціалізації дітей та молоді.

Розроблена Міністерством освіти і науки України Концепція «Нова українська школа» (2016) передбачає новий зміст освіти, заснований на педагогіці, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками, що виступає одним з ключових компонентів, з яких складається формула нової школи.

Школа XXI століття – це відкрита виховна система, орієнтована на модернізацію і урізноманітнення сімейно-шкільної взаємодії. Однією з інноваційних моделей розвитку освітніх систем в Україні сьогодні є громадсько-активна школа. За визначенням Г. Костюк, громадсько-активна школа – це заклад, який залучає громаду до процесу управління школою, здійснює мобілізацію місцевих ресурсів для забезпечення нагальних і довготривалих цілей школи й громади, що загалом сприяє їх розвитку, зміцненню взаємовигідного партнерства [39].

Нині в Україні спостерігається поступове відродження системи підвищення педагогічної культури батьків, як одного з провідних напрямів взаємодії сім'ї та школи. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 р., схвалена Указом Президента України від 25 червня 2013 р. №344/2013, і закріплює положення про те, що «зусилля органів управління освітою, науково-методичних служб за підтримки всього суспільства та держави повинні бути зосереджені на реалізації стратегічних напрямів розвитку освіти, подоланні наявних проблем, виконанні перспективних завдань, серед яких, зокрема, і підвищення відповідальності сім'ї за освіту і виховання дітей» (2013).

Отже, школа сьогодення вже не може бути монополістом у навчально-виховному процесі, а має знаходити точки взаємодії з учнями, батьками, громадськістю, бо тільки у співпраці можна досягти успіху. Вважаємо, що сьогодні назріло питання про створення педагогічної взаємодії на рівні «сім'я-школа» відповідно нових освітніх та життєвих орієнтирів. Якщо школа сприяє інтеграції дитини в соціум, то сім'я має забезпечити індивідуалізацію дитячого розвитку. Найперспективніший підхід, де сім'я і школа визначаються як рівноправні партнери, адже тільки у взаємодії вони можуть сформувати повноцінну особистість.

1.2. Взаємодія сім'ї і школи як основа формування педагогічної культури батьків молодших школярів

Сучасна парадигма освіти покладає на освітню діяльність, освітній заклад і сім'ю конкретні завдання з формування гармонійно розвиненої особистості. Виховання учнів початкових класів в школі і сім'ї можливе лише за умови спеціальної професійної кваліфікації вчителів початкової школи, підвищення педагогічної освіти і виховної майстерності батьків.

На сьогодні сім'я відіграє визначальну роль не лише у формуванні особистості дитини, а й суспільства в цілому. Сім'я разом зі школою створює той найважливіший комплекс факторів і умов виховного середовища, який визначає ефективність всього освітнього процесу. У Державній національній програмі «Освіта (Україна ХХІ століття)» підкреслюється: «В основу національного виховання мають бути покладені принципи єдності сім'ї і школи, наступності і єдності поколінь. Школа має продовжувати родинно-сімейне виховання, працювати в тісному контакті з батьками, налагоджувати взаємозв'язок між школою і родиною, бо це – основа, передумова підвищення активності навчання та виховання» [26].

Діти здобувають освіту, виховуються і навчаються не лише в школі. Їх розвиток продовжується і поза стінами школи і насамперед – у сім'ї. Сім'я – один із головних виховних інститутів, значення якого у формуванні особистості дитини важко переоцінити. Лише в сім'ї, під керівництвом та з допомогою батьків дитина пізнає навколишній світ у всіх його складностях і багатогранних проявах, тут проходить її громадське становлення, формується світогляд та естетичні смаки.

Проблема взаємодії сім'ї та школи була достатньо вивчена, і обидва ці соціальні інститути органічно вписувалися у виховну формулу «школа-сім'я-суспільство-виробництво». Проте на сучасному етапі ця система втратила свою значущість і потребує відродження та розроблення активізації їх взаємодії відповідно до вимог сучасного суспільства.

Якщо виходити з думки, що основа будь-якої взаємодії – реалізація потреб його учасників, то стає очевидним, що виробництво і суспільно-політичні інститути сьогодні дуже далекі від проблем вільного розвитку

особистості, що є одним із пріоритетних принципів державної освітньої політики відповідно до Закону України «Про освіту». В той же час основні інтереси сім'ї та освітніх закладів з розвитку особистості дитини об'єктивно співпадають. Але, як правило, складність і протиріччя реального життя, а також усталені традиції, розводять іноді ці найважливіші для становлення дитячої особистості інститути по різні від неї сторони [60, с. 23].

Сім'я і школа майже завжди об'єднували свої зусилля саме у вихованні майбутнього покоління. Однак певний історичний проміжок відзначився тим, що батьки практично не торкалися навчальної сторони педагогічного процесу. На сучасному етапі картина змінюється і батьки проявляють жвавий інтерес до навчально-виховної роботи в загальноосвітній школі.

Школа як соціальний інститут за останні десять років виявилася практично в нових умовах. Перш за все, школа відкрита для творчості і свободи вибору, почалися процеси гуманізації, визначені новою парадигмою освіти (особистісно-орієнтовані та індивідуально-орієнтовані підходи). Але ситуація в практиці конкретної школи у більшості не співпадає із загальноприйнятою освітньою парадигмою взагалі. Реформа, почата «згори», не завжди підтримується «низами». Звідси виникають протиріччя між проголошеними державою цілями, принципами, установками і їх практичною реалізацією. Абсолютизація ринкових відносин, сучасні реалії призводять до того, що під впливом збільшеного прагматизму деформуються самі цілі освіти, педагогічний процес у школі зводиться до «накачування» школярів знаннями. Щодо виховання, то можна у ряді випадків вести мову про відмову від нього як від цілеспрямованої педагогічної діяльності. Поняття «виховання» стало витіснятися зі шкільної практики, рідше використовуватися в науковометодичних публікаціях. Нині намітилася тенденція невизнання виховних можливостей школи і сприйняття її тільки як навчальної установи. Найчастіше школа бере на себе відповідальність тільки за «навчання» дітей, а «виховання» почасти залишається осторонь. Простежується не точне розуміння поняття «освіти» як цілеспрямованого і невіддільного взаємопов'язаного

процесу навчання і виховання. Тому виникає необхідність опрацювання і розроблення ідей повернення виховання у школу, сім'ю, до батьків, які є визнаними головними вихователями [49, с. 13].

Виховний потенціал сім'ї сьогодні значно, якщо не сказати катастрофічно, знизився порівняно з недавнім минулим. До основних причин відносять: конфліктність у відносинах між членами сім'ї; низька ефективність соціалізації дитини; неміцність сім'ї, яка підтверджується високим рівнем розлучень.

Сучасна ситуація в Україні знову ставить проблему взаємодії сім'ї і школи в ряд найгостріших педагогічних проблем. Прослідковується об'єктивна потреба її вивчення, розроблення і вирішення, оскільки у ряді шкіл зменшилася увага до проблем виховання, а потенціал сім'ї, що наполягає на своєму виховному авторитеті, нерідко виявляється настільки низький, що частина школярів випадає як з-під впливу школи, так і з-під впливу сім'ї.

Серед науковців, які вивчали особливості співпраці сімейного і родинного виховання варто відзначити М. Стельмаховича, для якого ідеал сімейного виховання – здорова та щаслива людина з багатогранними знаннями і високими духовноморальними якостями, патріотичними почуттями та працьовитістю. М. Стельмахович досліджує процес виховання та його принципи. Він пише, що «сімейне виховання» – процес цілеспрямованого формування особистості дитини під керівництвом батьків. Процес сімейного виховання – це сукупність послідовних дій батьків, спрямованих на досягнення гарного виховання своїх дітей [101, с. 37].

На думку вчених Т. Кравченко, В. Постового, сім'я – одна з найбільших цінностей, створених людством за всю історію його існування. Жодна нація, жодна культурна спільність не обійшлася без сім'ї. У її позитивному розвитку, збереженні і зміцненні зацікавлені як суспільство, так і держава. Кожна людина, незалежно від віку, вимагає міцної і надійної сім'ї. Як специфічна форма спільності людей, сім'я поєднує в собі індивідуальні та колективні начала, є першоджерелом соціальних ідеалів і норм критеріїв поведінки.

Цінність сім'ї обумовлена відтворенням життя і підтримкою культурних і духовних цінностей, вихованням дітей, передачею їм трудових навичок, формуванням соціальної та індивідуальної свідомості [61, с. 58].

Особливе значення для забезпечення ефективної взаємодії з батьками має період навчання дитини в початкових класах, коли батьки «з бажанням відвідують освітній заклад, цікавляться навчанням і поведінкою дитини». Найбільш поширеними формами роботи з батьками учнів молодших класів А.Пухта вважає батьківські збори, сімейні свята, спортивні та культурно-масові заходи. Дослідниця наголошує на необхідності впровадження в роботу з батьками елементів освітніх технологій, які «допоможуть розкрити нові грані співпраці, збагатить батьків психолого-педагогічними знаннями, розвине навички продуктивного спілкування» [94, с. 74]. Такий підхід створить позитивні передумови для надання батькам психолого-педагогічної допомоги з виховання дитини, зокрема у формуванні екологічно доцільної поведінки.

Функції взаємодії школи та сім'ї виділяє Т. Кравченко, а саме: діагностичну; прогностичну; ціннісну; організаційно-управлінську; рефлексивну. На думку Т.Кравченко, «взаємодія – це процес впливу різних суб'єктів один на одного, що визначає взаємозв'язок і взаємодопомогу, в результаті чого відбувається з'єднання окремих елементів в певну систему, формування її цілісності» [60, с. 167]. Дослідниця дає визначення понять «форми і методи взаємодії», визначаючи їх як способи вироблення дій педагогів і батьків, їх поєднання і реалізацію з метою надання батькам кваліфікованої педагогічної допомоги в складних життєвих ситуаціях; ознайомлення батьків з концепцією розвитку школи, освітньою програмою; змістом навчальних предметів.

Технологія взаємодії школи та сім'ї, розроблена Т. Кравченко, має основні складові, які реалізуються в таких блоках: об'єктивні умови; стратегія; тактика. На думку автора, інформацію щодо об'єктивних умов функціонування сім'ї можна отримати за наступними напрямками: наявність у батьків знань, умінь і навичок сімейного виховання дитини; наявність у вихованні дитини певних проблем і способи їх вирішення; ставлення батьків до співпраці зі

школою. Отримання такої інформації дозволить сформувати групи батьків в залежності від їх ставлення до виховання дитини і до надання педагогічної допомоги з боку вчителя, школи; рівня формування практичних і педагогічних умінь і навичок. Належне знання об'єктивних умов сприяє виробленню продуманої і цілеспрямованої стратегії педагогізації батьків як найбільш важливого і складного елемента взаємодії школи та сім'ї [60; 61].

Зазначену стратегію Т. Кравченко пропонує розробляти, ґрунтуючись на наступних принципах: акумуляційному, інноваційному, мобілізаційному, принципу конкретності і якості. Важливою складовою розробленої технології є тактика «як сукупність засобів і методів досягнення ближніх, швидко досяжних, а також віддалених у часі результатів». Від вибору тактичних прийомів, продуманості їх застосування багато в чому залежить реалізація стратегічної мети [61, с. 61-64].

Нині сімейне виховання перебуває на новій стадії розвитку. Так у Державній національній програмі «Освіта» одним із пунктів основних шляхів реформування виховання є організація сімейного виховання та освіти як важливої ланки виховного процесу і забезпечення педагогічного всеобучу батьків [60].

Педагогічні колективи шкіл володіють значним психолого-педагогічним потенціалом, завдяки якому можуть надати батькам суттєву допомогу у вихованні дітей, сприяти покращенню внутрішньо сімейного мікроклімату, встановленню адекватних взаємин між дорослими і дітьми. Недостатність відповідних знань у значної кількості дорослих членів сімей, невміння (а то й небажання) деяких батьків пізнати свою дитину, її вікові та індивідуальні особливості негативно позначаються на її розвитку, формуванні ціннісних орієнтацій. Проте така робота ще не набула масового характеру і реалізується тільки окремими школами, що утруднює виконання сім'єю виховної функції. Водночас не можна не рахуватися з тим, що сучасна педагогізація сім'ї потребує науково-методичного та організаційного оновлення, спрямованого на

гуманізацію взаємин батьків і дітей на спільних засадах діяльності, а також урізноманітнення форм і напрямків співпраці сім'ї та школи.

Отже, співпраця родини і школи має ґрунтуватися на взаємоповазі, рівноправному партнерстві. Педагогічний колектив та колектив батьків – це має бути єдиний живий організм, об'єднаний спільною метою, гуманними стосунками та високою відповідальністю.

1.3. Дидактичні особливості співпраці школи та батьків учнів в контексті впровадження Концепції Нової української школи

В умовах реформування освітньої системи України взаємодія школи з батьками молодших школярів набуває нового змісту. У цьому зв'язку ослаблення виховної роботи в школі і батьків учнів, відсутність психолого-педагогічної підтримки сім'ї, наявність низького рівня організації спільної діяльності адміністрації школи, педагогів, батьків у вихованні молодших школярів необхідно всю увагу зосередити на вирішенні проблеми покращення якості виховної роботи в школах, пошуку нових шляхів залучення сім'ї до участі в освітній діяльності. Пріоритетними завданнями освітнього закладу, зокрема, школи, є пошук оптимальних шляхів з метою забезпечення єдності виховних зусиль педагогів і батьків учнів. Обов'язком педагогічного колективу є допомога для сім'ї кожної дитини з метою максимальної реалізації свого виховного потенціалу [72].

Мета і засоби формування особистості впливають не з запитів суспільства або держави, а з сутності самої людини. Не можна намагатися «вбудувати» дитину в цей процес, потрібно процес підлаштовувати під її життя, яку вона проживає в даний момент.

Сім'я як основа первинної соціалізації особистості дитини має на неї більший вплив порівняно з впливом вулиці, засобів масової інформації, закладів освіти. Але вона не спроможна у повному обсязі забезпечити виховання активної, гармонійної, конкурентоспроможної особистості, здатної

до адаптації у нових соціально-економічних умовах, опанування й засвоєння інтелектуальних, культурних та духовних цінностей [115, с. 203].

Ключову роль у вирішенні цих важливих завдань покликана реалізувати взаємодія й співпраця школи, сім'ї та громадськості. Спільна робота педагогів і батьків – це партнерська діяльність, спрямована на гуманізацію виховного середовища, вироблення загальної стратегії діяльності школи й сім'ї, визначення програм спільної роботи, вдосконалення педагогічної майстерності, культури батьків і педагогів, освоєння нових принципів життєдіяльності та розвиток нових форм суспільного життя [108].

Тому в процесі формування особистості учнів і вихованні моральних, духовних, естетичних, патріотичних, екологічних якостей необхідна узгоджена педагогічна взаємодія сім'ї і школи.

Взаємодія – узгоджена діяльність з досягнення спільних цілей і результатів, покликана розв'язувати проблеми учасниками значущої для них проблеми або завдання. Для людини це проявляється в прагненні до взаємодії з різними об'єктами навколишнього світу. Через взаємодію людина осягає природні і суспільні явища, закономірності, процеси, орієнтується в навколишній дійсності, визначає способи свого мислення і поведінки. З цим поняттям пов'язана і потреба людини в спілкуванні, навчанні, освіті, її розвитку [95, с. 58].

Взаємодія початкової школи та батьків учнів є одним із структурних складових успішного виховання, навчання та розвитку особистості молодшого школяра. З огляду на це, від ефективності організації співпраці початкової школи з сім'єю залежить успішність освітнього процесу у майбутньому.

У період реформ система освіти змінюється так стрімко, що батьки часто не мають достатнього уявлення про ці зміни, орієнтуючись в освітній діяльності в основному на свій шкільний досвід, який зазвичай відстає від сучасних вимог. Для вирішення цієї невідповідності педагогу необхідно зробити освітній процес максимально відкритим, інформованим і доступним для батьків. Аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчує, що батьки

починають прагнути до активної співпраці зі школою та педагогом, якщо між ними виникає взаєморозуміння. А воно народжується у спільній діяльності. Отже, учитель повинен подбати про те, щоб стати організатором життєво важливої програми взаємодії сім'ї і школи.

Згідно Концепції Нової української школи, одним із ключових її компонентів є педагогіка партнерства, яка базується на взаємодії між учнями, учителями й батьками та має своєю основою спілкування, взаємодію та співпрацю [75, с. 9].

Педагогіка партнерства – це простір дитинства, який ґрунтується на засадах діалогу, толерантності, рівності, співпраці й прийняття. Будучи складовою концепції Нової української школи, педагогіка партнерства спрямована на встановлення довіри між школою, дітьми, батьками та суспільством. Для педагогіки партнерства гуманне ставлення до дитини лежить в основі діяльності педагога, оскільки це не можна замінити жодними технологіями чи освітніми трендами. Гуманне ставлення до дитини повинно бути присутнім в спілкуванні не лише між вчителем та школярами, а й у стосунках із колегами та батьками. Моделлю, що проектує дитину на певну поведінку, є освітнє середовище. Зазвичай у школах не виникає проблем з поведінкою школярів за умови, якщо педагогічний колектив працюватиме, дотримуючись принципів гуманної педагогіки.

Освітній процес за педагогікою партнерства виключає однобокість, тобто він не може бути лише навчальним, має упроваджуватись комплексний підхід до процесів навчання й виховання [98].

Партнерська педагогіка орієнтує школу на розвиток цілісної особистості, пробуджуючи, включаючи до дії внутрішні ресурси дитини, її сили, можливості та здібності з метою досягнення максимального й повноцінного її розвитку.

Отже, гуманне ставлення вчителя до дитини, орієнтоване на повагою до її думок і бажань, є основою педагогіки партнерства. Між учителем, батьками й учнями повинні встановитися партнерські стосунки, міжособистісна взаємодія на засадах співтворчості й співпраці, що передбачає стимулювання позитивних

інтелектуальних почуттів, вибору учнями навчальних завдань та спонукання їх до самооцінки, самопізнання і самовдосконалення в різних видах діяльності.

Головним завданням педагогіки партнерства, в центрі якої особистість дитини, її самобутність, самоцінність, є розвиток індивідуальних здібностей й талантів учня, максимальний їх вияв, розвиток його пізнавальної самостійності й активності, ініціювання, використання індивідуального (суб'єктивного) досвіду кожної дитини; допомога батьків у самовизначенні та самореалізації, уникнення формування попередньо заданих якостей, формування в особистості культури життєдіяльності [98].

Базовими принципами партнерства «учень-учень», «учитель – учень», «учитель – батьки учнів», «учень – його батьки» є усвідомлення єдності цінностей для всіх учасників освітнього процесу (учнів, батьків та учителів), а саме:

- визнання гідності дитини та її прав,
- повага до її особистості,
- взаємна підтримка, довіра у стосунках,
- доброзичливість, позитивне ставлення, толерантність,
- діалогічна взаємодія, право вибору та відповідальність;
- принципи соціального партнерства, які означають рівність сторін, демократичність, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей.

Однак партнерська школа стане можливою лише за умови відкритого діалогу всіх учасників освітнього процесу.

Отже, психологічну основу педагогіки співробітництва становлять суб'єкт-суб'єктні стосунки, партнерське спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, школярем і батьками, які об'єднані спільними ідеями та прагненнями, є добровільними й зацікавленими рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат.

Концепцією Нової української школи виокремлено два напрями успішної співпраці школи та батьків з метою реалізації педагогіки партнерства:

1. Систематичне, чітке, двостороннє спілкування.
2. Всебічне залучення батьків до освітнього процесу [95, с. 4].

У педагогічній науці виділяють такі способи спілкування педагогічного колективу з батьками учнів: формальне й неформальне, фронтальне, колективне та індивідуальне (спілкування з колективом батьків, окремими батьками і з групою батьків).

Неформальне спілкування відбувається здебільшого у випадках, коли вчитель зайнятий іншими видами освітньої діяльності. Важливим для усіх форм спілкування є активне слухання. Оскільки під час неформального спілкування вчитель не завжди має час і можливість приділити цьому належну увагу, він може призначити для батьків окрему зустріч, і тоді спілкування набуває формального (професійного щодо проблем дитини) характеру [114].

Сім'я, подібно освітньому закладу, є своєрідним посередником між формуванням особистості дитини і вимогами суспільства. З огляду на це, в обов'язок батьків входить педагогічна компетентність з приводу мети і завдань, кінцевого результату процесу виховання, що допоможе їм у вихованні власної дитини. Процес сімейного виховання має підготувати до життя і праці у суспільстві, забезпечити формування громадянина, інтегрованого у сучасний соціум. Тому завданням батьків є проектування і розвиток саме тих особистісних якостей дитини, які стануть їй у нагоді для майбутнього дорослого життя.

Однак, як свідчить аналіз психолого-педагогічної літератури, чимала кількість батьків відчуває труднощі щодо встановлення контактів зі своїми дітьми [3; 5; 30]. Педагоги і батьки, намагаючись спільно віднайти найбільш ефективні засоби розв'язання цієї проблеми, долучаються до педагогічної просвіти, визначають зміст і оптимальні форми цієї роботи, яку слід спрямувати на вирішення наступних завдань:

- довести до свідомості батьків педагогічні поради і методичні рекомендації щодо виховання дітей, виробити позитивне ставлення до них;
- сформувати психолого-педагогічну готовність до їх реалізації;

– активізувати здатність батьків до аналізу своєї виховної діяльності та об'єктивного моніторингу її результатів [15, с. 67].

Організація взаємодії сім'ї і школи передбачає:

– вивчення сім'ї: складання характеристик сімей учнів, організація діагностичної роботи з вивчення сімей, аналіз проміжних і кінцевих результатів;

– угруповання сімей за рівнем морального потенціалу та виявлення можливостей впливати на дітей;

– виявлення і використання в практичній діяльності позитивного досвіду сімейного виховання; надання допомоги батькам у формуванні морального способу життя сім'ї, в профілактиці та діагностиці наркоманії, в попередженні інших негативних проявів у дітей і підлітків;

– співпраця з батьками на будь-якому етапі;

– вивчення умов і мікроклімату сімейного виховання, індивідуальних особливостей дітей і батьків, організація психолого-педагогічної освіти батьків, створення системи масових заходів з ними. Впровадження в сімейне виховання традицій народної педагогіки [30, с. 7].

Педагог, який працює з батьками молодших школярів, має виходити з особливостей сучасної сім'ї, враховувати її типологію (рис. 1.1):

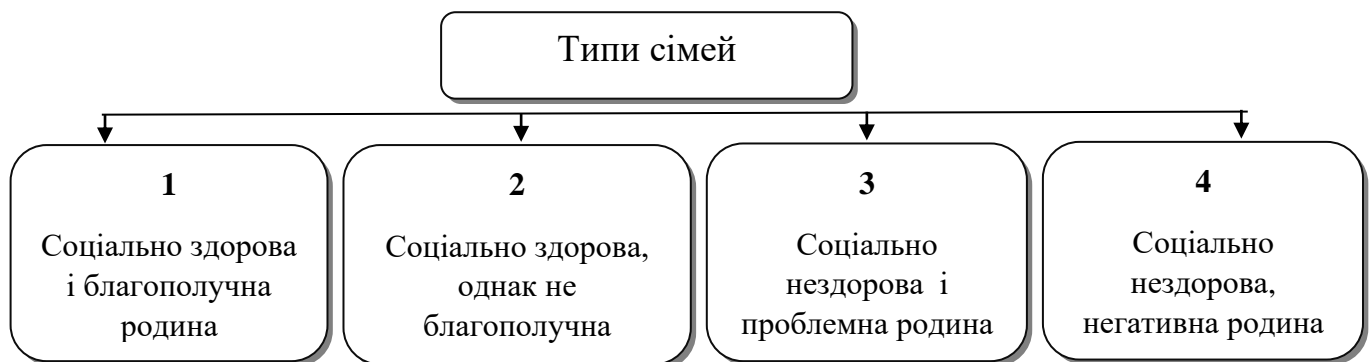

Рис. 1.1. Типологія сучасних сімей

З метою організації належної взаємодії між учителями та батьками учнів у педагогіці виокремлюють наступні типи сімей:

1 тип – соціально здорова і благополучна у виховному сенсі родина. Не зважаючи на те, що такий тип сім'ї, на перший погляд, не потребує педагогічного втручання, учителям варто звернути увагу на наступні аспекти виховної діяльності родини даного типу:

- створення умов для всебічного розвитку дитини і формування її творчої індивідуальності та активності;
- визначення її життєвих цілей та цінностей;
- характер сімейного виховання відповідно до вікових особливостей особистісного розвитку молодшого школяра.

Педагогічні рекомендації стосовно даного типу сім'ї орієнтовані на випереджувальну стратегію: доцільно попереджати батьків щодо виникнення можливих помилок у виховному процесі, допомагати їм у виправлянні окремих особистісних недоліків і вад у поведінці дитини [3, с. 77].

До 2 типу відноситься соціально здорова, однак не благополучна у виховному сенсі сім'я. Вона потребує психолого-педагогічних рекомендацій, які допоможуть їй змінити несприятливу виховну ситуацію, зумовлену протиріччям у внутрішньосімейних стосунках. Педагог може допомогти кожному з батьків усвідомити свою роль і відповідальність у зміцненні родинних взаємин, окреслити разом з подружжям шляхи згуртування сім'ї як міцного та дружного колективу, здатного створити необхідні умови для розвитку особистості дитини, виокремити основні напрямки підвищення педагогічної культури членів сім'ї [3, с. 77].

3 тип – соціально нездорова і проблемна у виховному сенсі родина. У процесі педагогічного впливу на батьків із родини 3-го типу, учитель не повинен обмежуватися виключно педагогічними рекомендаціями. Великого значення набуває вплив на мікроклімат у сім'ї, підвищення відповідальності за виховання дітей. Тільки на основі всебічного та різностороннього впливів на сім'ю можливий процес підвищення педагогічної культури батьків та орієнтація на успіх просвітницької роботи з ними [3, с. 78].

До 4-го типу відноситься соціально нездорова, негативна у виховному сенсі родина. Така родина, навіть, за умов зовнішнього благополуччя, є найбільш складним об'єктом для педагогічного впливу. В ній перевалюють спотворені уявлення щодо родинних виховних функцій: батьки свідомо спрямовують виховні зусилля на розвиток індивідуальних рис особистості дитини, прищеплення їй викривлених уявлень щодо пріоритету життєвих цінностей, надаючи перевагу матеріальним статкам. Відповідно до цього педагогічні рекомендації слід спрямовувати на перебудову свідомості і світогляду, розкриття життєвих цілей і перспектив як учня, так і власне батьків [3, с. 78].

У сучасній школі важливо враховувати соціальне замовлення сім'ї, виконання якого вимагає нових форм спільної діяльності батьків, педагогічного колективу та учнів. Для того щоб спільна діяльність була успішною, необхідно залучати батьків до роботи педагогів з формування учнівського колективу, контролю навчання, організації позаурочних заходів.

Вивчення сімей учнів дозволить педагогам школи краще пізнати учня, зрозуміти уклад життя його сім'ї, її традиції, духовні цінності, стиль взаємин батьків і дітей [21, с. 25].

Формування особистісних якостей молодшого школяра, його розвиток визначається рівнем виховання в сім'ї. Сім'я є найважливішим фактором у вихованні дитини молодшого шкільного віку. З перших днів залучення батьків молодших школярів до освітнього процесу школи необхідно вибудовувати взаємини педагога з батьками учнів. Саме перший контакт має наблизити їх до вчителя, не варто планувати на перші батьківські збори ніякої офіційної інформації. Це може відштовхнути і налякати. Краще, якщо це буде проходити у формі невимушеної розмови. Також слід пам'ятати, що спільні інтереси – це запорука успішних взаємин. Обидві сторони мають потребу в плідній співпраці. Батьки зможуть зміцнити авторитет педагога, допомогти в проведенні позакласних заходів, взяти посильну участь в роботі класного і шкільного

батьківського комітету. У роботі можна використовувати різні форми навчальної взаємодії з родинами учнів [5].

Успішність співпраці сім'ї та школи в сучасній освітній ситуації залежить від успішності взаємодії шкільного педагогічного колективу з батьками, яке сприяє збільшенню позитивних зв'язків між сім'єю і школою і якісно змінює структуру відносин.

Нова українська школа засобами технології партнерської педагогіки сприяє реалізації розвитку особистості, створюючи належні умови для її саморозвитку, самореалізації й самовираження. При цьому у контексті впровадження провідних ідей Концепції Нової української школи педагогічний колектив використовує такі форми роботи з батьками, як день добрих справ, родинні свята, вечори запитань і відповідей, сімейні виставки, відкриті заняття для батьків учнів та ін. [75]. Технологіями і методами партнерства, які сприяють активізації пізнавальної активності учасників освітнього процесу, спонукають до заохочення вільно висловлювати власні думки, є наступні:

- інтерактивні технології,
- особистісно орієнтовані технології,
- науково-дослідні методи,
- створення проблемних ситуацій,
- методи самооцінки і взаємоперевірки,
- метод проектів,
- діалогічні методи [32].

У процесі організації взаємодії сім'ї й школи необхідно визначити мету і педагогічні умови цієї взаємодії, дотримання яких допоможе підвищити її ефективність. Мета взаємодії полягає в залученні сім'ї до спільної зі школою соціально-значимої діяльності, в забезпеченні порозуміння і односпрямованості прагнень школи й сім'ї в розвитку особистості дитини, її ціннісних соціальних орієнтацій і творчого потенціалу. Цілі і педагогічні умови взаємодії школи з сім'єю є головними структурними елементами в організації взаємодії. А засобом досягнення поставлених цілей є вибір форм і методів взаємодії.

З метою здійснення ефективної взаємодії школи та сім'ї на сучасному етапі розвитку суспільства актуальними є такі методи, які спонукають його учасників до вироблення вміння орієнтуватися в динамічних умовах соціуму, адаптуватися до різних видів індивідуальної та соціальної діяльності, до вироблення самостійного мислення і спілкування з іншими людьми в різних групах і колективах. У дослідженнях Т. Кравченко [60; 61] була відзначена ефективність таких груп методів:

1. Методи, спрямовані на зміну видів діяльності і спілкування: введення нових видів діяльності і спілкування з урахуванням вікових особливостей; ускладнені форми диспуту; самоаналіз; рефлексія; рольові ігри; соціальне проектування і ін.

2. Методи, спрямовані на зміну відносин в класі, в сім'ї: вправи, доручення, особистий приклад; переконання, критика; використання виховують ситуацій; ділові ігри; заохочення і покарання і т.д.

Педагогічний колектив закладу загальної середньої освіти, дбаючи про постійне та безперервне збагачення педагогічної компетентності батьків учнів, використовує різноманітні методи роботи. Найпоширенішими з них є наступні.

1. Педагогічне інформування (пропаганда) – метод, який впроваджується у вигляді індивідуальних або індивідуально-групових консультацій серед батьків школярів.

2. Зустрічі з фахівцями – виступи перед батьками учнів практичних психологів, лікарів, розробників ІТ-технологій, представників правоохоронних органів та ін.

3. Участь в освітньому процесі і самоврядування – відвідування батьками занять, участь у їх проведенні, змога відчувати себе у ролі вчителя.

4. Облаштування кабінетів педагогічного всеобучу батьків, де мають бути в наявності методичні розробки з проблем сімейного виховання, інформаційні стенди, присвячені різним напрямкам родинного виховання, роздатковий методичний матеріал для батьків учнів.

5. Обмін власним досвідом між батьками учнів щодо вирішення актуальних проблем сімейного виховання.

6. Метод «кейсів» – обговорення педагогічних ситуацій з метою вирішення проблем виховання у сучасній сім'ї [116].

Однією з найбільш традиційних та загальноприйнятих форм взаємодії з батьками в закладі освіти вважаються батьківські збори. Однак, зважаючи на вимоги сучасного життя, реформування освітньої системи України, враховуючи основні положення Концепції Нової української школи, форми і методи співпраці між учительським колективом та батьківською спільнотою потребують суттєвого переосмислення та докорінної модернізації. Аналіз педагогічного досвіду прогресивних зарубіжних країн доводить ефективність таких форм взаємодії з батьками учнів, як батьківський семінар, індивідуальні зустрічі з учителем, батьківські тренінги, спілкування через електронну пошту, соціальні мережі та ін.

Отже, вибір змісту, форм і методів для здійснення взаємодії між педагогічним та учнівським колективом належить школі. Вони залежать від громадських установок, прагнень та ціннісних орієнтацій батьків, а також від конкретних завдань, що стоять перед школою і сім'єю на даному етапі.

Таким чином, сьогодні педагогіка партнерства проявляється у наступному: умінні трансформувати сучасні соціальні вимоги і установки, спрямовані на вирішення педагогічних завдань; готовність і бажання працювати з батьками; у системному підході до організації роботи з сім'єю; у прагненні використовувати інноваційні форми і методи при взаємодії з батьками; в удосконаленні професійних якостей педагога, особистісних установок і цінностей, які сприяють організації ефективного міжособистісного взаємодії.

Висновки до першого розділу

В умовах реформування освітньої системи України взаємодія школи з батьками молодших школярів набуває нового змісту. Пріоритетними завданнями освітнього закладу, зокрема, школи, є пошук оптимальних шляхів з

метою забезпечення єдності виховних зусиль педагогів і батьків учнів. Обов'язком педагогічного колективу є допомога для сім'ї кожної дитини з метою максимальної реалізації свого виховного потенціалу. Спільна робота педагогів і батьків – це партнерська діяльність, спрямована на гуманізацію виховного середовища, вироблення загальної стратегії діяльності школи й сім'ї, визначення програм спільної роботи, вдосконалення педагогічної майстерності, культури батьків і педагогів, освоєння нових принципів життєдіяльності та розвиток нових форм суспільного життя.

Концепцією Нової української школи виокремлено два напрями успішної співпраці школи та батьків з метою реалізації педагогіки партнерства: систематичне, чітке, двостороннє спілкування; всебічне залучення батьків до освітнього процесу. Спілкування відбувається під час особистої зустрічі вчителя з батьками або ж за допомогою інших засобів: телефонні дзвінки, електронна пошта, спілкування у соціальних мережах, вайбері телеграм тощо.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дає змогу виділити наступні напрямки роботи школи з батьками учнів: психолого-педагогічна освіта, підвищення педагогічної культури батьків; залучення батьків до спільної діяльності з дітьми; коригування взаємовідносин в сім'ях окремих учнів; організація роботи батьківського активу; спільна діяльність з питань успішності школярів; взаємодія сім'ї з організаціями додаткових освітніх послуг школи; організація діагностичної роботи з вивчення сімей молодших школярів; методична робота.

Форми роботи педагогічного колективу з батьками учнів – це способи організації спільної діяльності та спілкування. Традиційно всі форми взаємодії поділяють на: індивідуальні, групові, колективні та масові. Критерієм цієї класифікації є кількість батьків, включених у взаємодію з класним керівником або педагогічним колективом. До завдань взаємодії сім'ї і школи відносять: формування активної педагогічної позиції батьків; озброєння батьків педагогічними знаннями і вміннями; активну участь батьків у вихованні дітей.

У процесі взаємодії педагогів з батьками учнів доцільним є поєднання індивідуальних, групових, колективних та масових форм роботи.

Педагогічний колектив закладу загальної середньої освіти, дбаючи про постійне та безперервне збагачення педагогічної компетентності батьків учнів, використовує різноманітні методи роботи. Найпоширенішими з них є наступні: педагогічне інформування; зустрічі з фахівцями; участь в освітньому процесі і самоврядування; облаштування кабінетів педагогічного всеобучу батьків, обмін власним досвідом між батьками учнів щодо вирішення актуальних проблем сімейного виховання; метод «кейсів».

Подолання труднощів, що заважають успішній співпраці в виховному процесі, вбачається в готовності педагога до використання інноваційних форм і методів роботи з батьками: батьківський семінар (університет); наочна педагогічна пропаганда; ділова гра; батьківські конференції; вечори запитань і відповідей («круглий стіл»); батьківська вітальня; батьківські тренінги; день відкритих дверей, батьківський ринг, модель інформаційного супроводу

РОЗДІЛ 2

ДІАГНОСТИКА ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ СПІВПРАЦІ З БАТЬКАМИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

2.1. Характеристика методичного інструментарію експериментального дослідження

Метою констатувального етапу нашого дослідження є окреслення діагностичного інструментарію визначення готовності майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками молодших школярів. Теоретичними засадами визначення компонентів, критеріїв, показників та рівнів готовності майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками навчання є обґрунтовані положення сутності аналізованого питання, схарактеризовані у першому розділі дослідження.

Зазначимо, що рівень такої готовності ототожнюємо з рівнем їхньої компетентності (готовності та здатності, що складаються з ціннісних установок, знань, умінь, навичок та досвіду їх застосування) цього напрямку діяльності, а критерії та показники – компетенціями (вимогами вказаної готовності та здатності)

Готовність майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками учнів у контексті реалізації ідей Нової української школи характеризуємо як результат підготовки у закладах вищої освіти, здатність виявити загальні і професійні компетентності, необхідні для здійснення конструктивного зв'язку з батьками учнів на засадах партнерської педагогіки з метою досягнення

ефективних освітніх результатів на принципах гуманності, толерантності, врахування психофізичної індивідуальності учнів для їхнього необмеженого, продуктивного залучення та включення до освітнього процесу.

Насамперед, з'ясуємо традиційні погляди науковців на компоненти, критерії, показники та рівні досліджуваного явища. У «Енциклопедії освіти» схарактеризовано такі компоненти готовності майбутнього працівника до професійної діяльності: мотиваційний (спонукальні якості: мотиви пізнання, самореалізації тощо); соціально-психологічний (комунікативна сфера особистості); знаннєвий; операційний (набір способів дій, знань, умінь та навичок, набуття можливого досвіду) [114, с. 138].

Традиційно виокремлюють три основних компонента готовності майбутнього працівника до професійно діяльності: мотиваційний, знаннєвий та операційний.

У контексті дослідження проблем професійної взаємодії учителів з батьками учнів науковці [9, с. 71], Т. Цуркан [112, с. 262] та ін.) виокремлюють такі компоненти:

- стійку потребу в спілкуванні цього напрямку роботи;
- позитивну гуманістичну спрямованість педагогічної діяльності;
- систему науково-теоретичних знань, зокрема – спеціальних (теорії спілкування; основ сімейної педагогіки);
- оволодіння практичним досвідом роботи (оптимальну техніку спілкування);
- здатність рефлексувати процес такого спілкування (оцінити результат через призму досягнення мети).

На основі аналізу вказаних вище наукових джерел нами виокремлено критерії готовності майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками учнів: мотиваційно-оцінний, змістово-когнітивний та операційно-діяльнісний.

Перший критерій готовності до взаємодії майбутніх учителів початкової школи з батьками молодших школярів – мотиваційно-оцінний, визначаємо як

сукупність стійких мотивів до роботи в умовах початкової освіти, зокрема до взаємодії з батьками учнів на засадах партнерської педагогіки з метою досягнення ефективних освітніх результатів на принципах гуманності, толерантності, врахування психофізичної індивідуальності учнів для їхнього необмеженого, продуктивного залучення та включення до освітнього процесу; спрямованість до здійснення ефективного процесу навчання на засадах співпраці з батьками учнів; визнання кожного з батьків суб'єктом освітньої діяльності; формування внутрішньої готовності до позитивного сприйняття учнів та аналогічне налаштування батьків молодших школярів; ініціатива, відповідальність у доборі ефективних форм, методів, прийомів та засобів взаємодії з батьками в умовах Нової української школи. Сформованість ціннісно-оцінного критерію готовності майбутніх учителів початкової школи до реалізації досліджуваного виду взаємодії сприяє уточненню цілепокладання і проектування його діяльності спільно з батьками (або з урахуванням їхніх побажань), визначає пріоритети педагогічної діяльності у світлі реалізації Концепції Нової української школи.

Показниками мотиваційно-оцінного критерію є наступні:

- усвідомлення необхідності взаємодії з батьками учнів на засадах партнерської педагогіки;
- заохочення батьків до співпраці;
- ставлення до взаємодії з батьками учнів у контексті: «вчитель початкової школи ↔ учні ↔ батьки учнів» на принципах гуманності, толерантності з метою досягнення ефективних освітніх результатів;
- інтерес та потреба майбутніх учителів початкової школи до здійснення конструктивного зв'язку з батьками учнів на засадах партнерської педагогіки;
- ініціатива, відповідальність у доборі ефективних форм, методів, прийомів та засобів взаємодії з батьками молодших школярів;
- прагнення встановити продуктивну взаємодію з батьками учнів на засадах педагогіки партнерства.

Наступний критерій готовності до взаємодії майбутніх учителів початкової школи з батьками в умовах реалізації ідей Нової української школи – змістово-когнітивний, що є системою знань про проблеми молодших школярів та взаємодії з їхніми батьками; особливості психічного та фізичного розвитку молодших школярів та особливості побудови освітнього процесу спільно з батьками (або з урахуванням їхніх побажань); особливості здійснення конструктивного зв'язку з батьками учнів на засадах партнерської педагогіки; особливості психічного та фізичного розвитку учнів та особливості побудови освітнього процесу у взаємодії з батьками учнів.

Цей критерій готовності охоплює спеціальні (фахові) компетентності, конкретизується у знаннєвому аспекті компетентностей, необхідних для здійснення конструктивного зв'язку з батьками у контексті реалізації ідей Нової української школи; характеризується професійно-прикладними знаннями майбутніх учителів початкової освіти щодо попередження кризових, конфліктних та екстремальних ситуацій, формування сприятливого психологічного клімату взаємодії суб'єктів освітнього процесу у контексті: «вчитель початкової школи ↔ учні ↔ батьки учнів».

Показниками змістовно-когнітивного критерію є наступні:

- знання матеріалу навчальних предметів на засадах встановлення міжпредметних зв'язків за умови постійної самоосвіти з метою надання необхідної методичної допомоги та подальшого формування пізнавального інтересу у батьків учнів;

- знання особливостей психічного та фізичного розвитку молодших школярів та особливості побудови освітнього процесу спільно з батьками (або з урахуванням їхніх побажань) учнів;

- знання особливостей здійснення конструктивного зв'язку з батьками учнів на засадах партнерської педагогіки;

- знання сутності попередження кризових, конфліктних та екстремальних ситуацій, формування сприятливого психологічного клімату життя суб'єктів

освітнього процесу у контексті: «вчитель початкової школи ↔ учні ↔ батьки учнів».

Операційно-діяльнісний критерій готовності майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками в умовах реалізації ідей Нової української школи складається зі способів та прийомів вияву професійної компетентності (психологічної, комунікативної, прогностично-корекційної, дидактичної, виховної, здоров'язбережувальної, організаційної, контрольної-оцінювальної) у роботі з батьками учнів та взаємодії у контексті: «вчитель початкової школи ↔ молодші школярі ↔ батьки учнів» в умовах освітнього простору Нової української школи; творчої активності і особистісних особливостей педагога, що дозволяють йому самореалізуватися, саморозвивати творчий потенціал.

Показниками операційно-діялісного критерію є наступні:

- уміння налагоджувати контакт з батьками учнів на засадах взаємодовіри, толерантності, поваги, гуманізму у площині спілкування: «вчитель початкової школи ↔ батьки учнів ↔ учні»;
- уміння висловлювати та обґрунтовувати свою точку зору, об'єктивні психологопедагогічні вимоги, переконувати тощо у розмові з батьками дітей;
- уміння конструювати та організовувати заходи співпраці (уроки, виховні заходи, дозвілля) з батьками молодших школярів;
- уміння мобільно розв'язувати педагогічні ситуації, пов'язані з наданням будь-якого виду допомоги батькам та учням;
- уміння планувати, організовувати та коректувати різні форми роботи з батьками молодших школярів: індивідуальну, парну, групову, колективну та фронтальну;
- уміння використовувати узгоджено з батьками форми, методи, прийоми та засоби навчання та виховання для корекції знань та поведінки молодших школярів;

- уміння добирати (шляхом пошуку та отримання інформації з різних джерел та у різний спосіб), залучаючи батьків, інформацію для реалізації освітніх завдань початкової школи;
- уміння застосовувати інноваційні педагогічні технології навчання та виховання молодших школярів;
- уміння демонструвати батькам учнів власним прикладом збереження психічного здоров'я (саморегуляції емоційної сфери та поведінки, володіння собою) у будь-якій непередбачуваній ситуації; керування своїми почуттями, не втрачаючи контролю над своєю поведінкою під час взаємодії з батьками молодших школярів;
- уміння дотримуватися принципів об'єктивного оцінювання освітніх досягнень молодших школярів на основі критеріїв та норм оцінювання, щоб не спричинювати виникнення конфліктних ситуацій із учнями та їхніми батьками;
- уміння здійснювати спільно з батьками (або враховуючи їхні інтереси) моніторинг індивідуального розвитку учнів згідно із очікуваною траєкторією розвитку.

Таким чином, структура готовності до взаємодії майбутніх учителів початкової школи з батьками учнів повинна охоплювати три основних компоненти: мотиваційно-оцінний, змістово-когнітивний та операційно-діяльнісний. Останній компонент – операційно-діяльнісний – складає найбільший перелік елементів, оскільки підтверджує потреби (мотиваційно-оцінний компонент) та дієвість знань (змістово-когнітивний компонент).

Аналіз наукових джерел (О. Гноєвська [17, с. 8], І. Демченко [23, с. 22], І. Кузава [63, с. 17] та ін.), також дозволив констатувати, що науковці визначають, традиційно, три рівні готовності майбутніх учителів до певного виду діяльності: високий, середній та низький. Таким чином, виокремлюємо три рівні готовності майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками учнів в світлі реалізації ідей Нової української школи: низький, середній та високий. Схарактеризуємо їх.

1. Низький рівень характеризуються неусвідомленням необхідності до роботи в умовах Нової української школи, зокрема до взаємодії з батьками учнів на засадах партнерської педагогіки; байдужістю до встановлення продуктивної взаємодії з батьками молодших школярів; на початковому рівні засвоюють знання сутності проблем молодших школярів та взаємодії з їхніми батьками; суттєві труднощі виявляють у знаннях особливостей психічного та фізичного розвитку учнів та особливостей побудови освітнього процесу з такими учнями спільно з батьками (або з урахуванням їхніх побажань); недостатньо активно і самостійно здійснюють конструктивний зв'язок з батьками учнів на засадах партнерської педагогіки в умовах Нової української школи; демонструють свою безвідповідальність щодо попередження кризових, конфліктних та екстремальних ситуацій, формування сприятливого психологічного клімату життя суб'єктів освітнього процесу у контексті: «вчитель початкової школи ↔ учні ↔ батьки учнів»; виявляють неуміння конструювати спільно з батьками (або враховуючи їхні інтереси) структуру уроків, виховних заходів, наочних посібників та обладнання; нездатні вибудувати стиль конструктивної взаємодії у контексті «вчитель початкової школи ↔ батьки учнів ↔ учні та організувати, об'єднати колективи батьків та учнів класу. Тестові завдання виконують менше, ніж 50 % якості. Загалом студенти цього рівня характеризуються тим, що сформованість компонентів, що визначають готовність майбутніх учителів початкової школи для взаємодії з батьками у світлі реалізації ідей Нової української школи, можна назвати «теоретико-практичною обізнаністю на мінімально необхідному рівні».

2. Середній рівень характеризується значним обсягом і широтою знань, умінь, навичок, необхідних майбутньому учителю початкової школи до взаємодії з батьками в умовах Нової української школи, однак здобувачі вищої освіти не завжди здатні самостійно знайти спосіб розв'язання практичної проблеми такої взаємодії; не зовсім упевнені у своїх діях, недостатньо усвідомлюють значущість такого виду діяльності тощо. Ключовими окресленнями їхньої характеристики є недостатній прояв загалом компонентів

готовності майбутніх учителів початкової школи для взаємодії з батьками в умовах реалізації ідей Нової української школи, та результатом не менше 50–74 % виконаних тестових та практичних завдань, переважно, за умови індивідуальної консультації з викладачем.

3. Високий рівень вказаної якості характеризуються умінням застосовувати отримані знання, вміння, навички для взаємодії з батьками в умовах Нової української школи. Їм притаманна творча самореалізація. Ключовими окресленнями їхньої характеристики є чіткий прояв усіх компонентів готовності, та результатом не менше 75 % виконаних тестових та практичних завдань.

Таким чином, нами встановлено діагностичний інструментарій визначення готовності майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками в контексті реалізації ідей Нової української школи: критерії, показники та рівні вказаної готовності. Надалі, здійснюючи вказаний моніторинг, продіагностуємо стан готовності майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками молодших школярів.

2.2. Педагогічний аналіз рівнів готовності майбутніх педагогів початкової школи до організації роботи з батьками учнів

У процесі експериментальної роботи нами було виокремлено дві групи майбутніх учителів початкової школи, які брали участь в експерименті щодо визначення рівня їхньої готовності до взаємодії з батьками в контексті реалізації ідей Нової української школи:

– контрольну групу (далі – КГ), до якої належали студенти, процес професійної підготовки яких не підлягав змінам; ця група наприкінці експерименту становитиме еталон для порівняння;

– експериментальну групу (далі – ЕГ), до якої належали студенти, процес професійної підготовки яких підлягав педагогічно-експериментальному впливові, тобто впровадженню експериментальної методики формування вказаної готовності майбутніх учителів початкової школи.

Кількість учасників експерименту у ЕГ складала 23 особи, а у КГ – 24 особи – майбутніх учителів початкової школи 2 курсу педагогічного факультету Інституту педагогічної освіти ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука». Загалом – 47 майбутніх учителів початкової школи. Окрім цього, у експерименті брали участь 6 викладачів педагогічного факультету Інституту педагогічної освіти, 12 учителів початкової школи Рівненської гімназії «Гармонія» та 59 батьків учнів початкової школи.

Для визначення рівнів готовності майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками в умовах Нової української школи застосовано методики (адаптовані до соціально-педагогічних методик Дж. Равена [116]) за мотиваційно-оцінним критерієм – опитування, інтерв'ювання та анкетування студентів; змістовно-когнітивним – тестові та контрольні запитання; операційно-діяльнісним – навчальні завдання (для аудиторних занять).

Опишемо процес здійсненого нами дослідження і результати констатувального експерименту.

З метою визначення рівня мотиваційно-оцінного критерію готовності майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками в умовах Нової української школи було здійснене опитування, інтерв'ювання та анкетування студентів обох груп – ЕГ та КГ, зважаючи на незначну різницю у загальних показниках якості їхніх знань (Додаток А).

Так, на запитання «Чи вважаєте Ви необхідним спеціально готуватися до роботи в умовах Нової української школи, зокрема до взаємодії з батьками учнів на засадах партнерської педагогіки?» тільки 14,8 % майбутніх учителів початкової школи відповіли «так», 46,6 % – «ні», а 38,6 % – «не знаю», що свідчить про неусвідомлення значущості готовності майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками в умовах НУШ.

Відповіді на два наступних запитання («Чи готові Ви виявляти ініціативу, брати на себе відповідальність у доборі ефективних форм, методів, прийомів та засобів взаємодії з батьками учнів?» та «Чи готові Ви встановити продуктивну взаємодію з батьками учнів на засадах партнерської педагогіки?») показали, що

майбутні фахівці початкової освіти переважно не готові, або ж не впевнені в тому, що можуть брати на себе відповідальність у доборі ефективних форм, методів, прийомів та засобів взаємодії з батьками в умовах НУШ. Такі результати зафіксовані у 68,2 % опитуваних, тоді як «так» – у 19,1 % студентів, а «ні» – у 12,7 %. Серед основних причин неготовності добору ефективних форм, методів, прийомів та засобів взаємодії з батьками майбутні вчителі початкової школи називають страх за необ'єктивність оцінювання батьками учнів.

Водночас, відповідаючи на запитання: «Чи готові Ви вибудовувати взаємодію у контексті: «вчитель початкової школи ↔ учні ↔ батьки учнів» на принципах гуманності, толерантності з метою досягнення ефективних освітніх результатів в умовах Нової української школи?» 46,6 % майбутніх учителів початкової школи висловилися «ні», а «так» – лише 12,1 %, що свідчить про початковий інтерес та недостатнє прагнення підвищувати свій фаховий рівень у досліджуваному напрямі у процесі навчання у закладах вищої освіти.

У процесі досліджень визначено думки майбутніх учителів початкової школи щодо організації навчання у закладах вищої освіти стосовно досліджуваного нами питання. Одним із таких запитань було: «Чи задовольняє Ваші освітні інтереси чинна у закладі вищої освіти система підготовки до взаємодії з батьками учнів?». Відповіді майбутніх учителів початкової школи розділилися таким чином: 46,6 % – відповідь «ні» і по 26,7 % – на позицію «так» та «не знаю».

На запитання: «Від чого залежить рівень сформованості Вашої готовності до взаємодії з батьками в умовах Нової української школи? (змісту навчальної дисципліни у закладах вищої освіти; особистості викладача як професіонала; професійної компетентності викладача закладу вищої освіти; методів та засобів навчання)?» 84,8 % майбутніх учителів початкової школи відповіли: «від професійної компетентності викладача закладу вищої освіти». Далі рейтингові місця розподілено між методами та засобами навчання (76,3 %) та власним бажанням майбутніх учителів початкової школи.

Цими даними, на нашу думку, засвідчено потребу у підвищенні професійної компетентності викладачів закладів вищої освіти, їхньої готовності до підготовки майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками в умовах Нової української школи.

На запитання: «Чи хотіли б Ви систематично вправлятися (на заняттях, під час виробничої практики та у процесі індивідуальної підготовки) у взаємодії з батьками учнів?» 31,8 % майбутніх фахівців початкової освіти дали відповідь «так», 23,3 % – «ні», а 55,1 % – «не знаю», що свідчить про неусвідомлення ними потреби у формуванні відповідної готовності до професійної діяльності

Також майбутні вчителі початкової школи переконані у тому, що «Для підвищення рівня сформованості їхньої готовності до взаємодії з батьками в умовах Нової української школи їм необхідне:

- застосування інноваційних технологій навчання у закладах вищої освіти (76,3 %);
- удосконалення змісту та проведення виробничої практики (63,6 %);
- допомога вчителя-практика з досвідом роботи у початковій школі (57,2 %);
- відповідне забезпечення навчальною та методичною літературою (50,9 %).

На підставі одержаних результатів опитування, анкетування та інтерв'ювання зроблено такі висновки щодо рівня сформованості їхньої готовності до взаємодії з батьками в умовах Нової української школи за мотиваційно-оцінним критерієм.

Майбутні вчителі початкової школи не у повному обсязі усвідомлюють необхідності та значущості формування умінь та навичок взаємодії з батьками учнів в умовах Нової української школи; не виявляють прагнення до професійного зростання та самовдосконалення діяльності; здійснюють необ'єктивну самооцінку щодо уміння обирати ефективні форми, методи, прийоми та засоби взаємодії з батьками в контексті реалізації ідей Нової

української школи; не виявляють інтересу та зацікавленості до взаємодії з батьками учнів.

Водночас майбутні учителі початкової школи усвідомлюють, від яких педагогічних умов залежить їхня професійна підготовка, зокрема: готовність до взаємодії з батьками в умовах Нової української школи: від професійної компетентності викладачів закладу вищої освіти, які готують студентів до вказаного виду професійної діяльності; використання інноваційних технологій навчання; удосконалення виробничої практики; наявності відповідного навчально-методичного забезпечення викладання дисциплін та ін.

Наступним етапом констатувального етапу дослідження було виявлення стану сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками в умовах Нової української школи відповідно до змістово-когнітивного критерію та його показників. З цією метою нами було розроблено контрольні запитання (додаток Б).

Насамперед, з'ясовано стан розуміння майбутніми учителями початкової школи сутності понять «взаємодія з батьками», «Нова українська школа», «взаємодія з батьками в умовах Нової української школи» і пов'язаних з цим похідних понять. Кількість та правильність тестових відповідей теоретичного характеру щодо розуміння тлумачення понять (оцінки «4–5» за чотирибальною шкалою), розподілено у такий спосіб: «Нова українська школа» – 23,3 %, «взаємодія з батьками» – 21,2 %, «взаємодія з батьками в умовах Нової української школи» – 27,8 %, «методи взаємодії з батьками в умовах Нової української школи» – 12,2 %, «етапи взаємодії з батьками в умовах Нової української школи» – 2,12 % тощо. Узагальнений показник (15,2 %) свідчить про переважання низького рівня готовності майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками в умовах Нової української школи за змістово-когнітивним критерієм.

Рівень сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками в умовах Нової української школи за змістово-когнітивним критерієм передбачає розуміння сутності понять: «форми, методи, прийоми та

засоби взаємодії з батьками молодших школярів». Мусимо констатувати, що перерахувати способи взаємодії з батьками в умовах Нової української школи змогли лише 26,2 % опитаних, що свідчить про недостатнє розуміння студентами відповідної системи зазначених вище понять. Щодо інтерактивних методів взаємодії з батьками молодших школярів, лише 8,4 % з числа опитаних могли перерахувати окремі з них.

На наступному етапі констатувального експерименту було з'ясовано стан сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками в умовах Нової української школи за операційно-діяльнісним критерієм. Перевірка здійснювалася в умовах аудиторної роботи (під час практичних занять) за допомогою спеціально розроблених нами навчальних завдань:

1. Налагодити контакт (шляхом рольових ігор) з батьками учнів на засадах взаємодовіри, толерантності, поваги, гуманізму у площині спілкування в умовах Нової української школи: «вчитель початкової школи ↔ батьки учнів ↔ учні», формуючи педагогічно доцільну позицію до батьків, використовуючи уміння висловлювати та обґрунтовувати свою точку зору, переконувати тощо у розмові.

2. Розробити заходи співпраці (уроки, виховні заходи, дозвілля) з батьками учнів та змоделювати спільно з батьками індивідуальну траєкторію розвитку учнів.

3. Мобільно розв'язати педагогічну ситуацію, пов'язану з наданням будь-якого виду допомоги батькам та учням, виявляючи уміння саморегуляції емоційної сфери та поведінки, володіння собою у будь-якій непередбачуваній ситуації, керування своїми почуттями, не втрачаючи контролю над своєю поведінкою.

4. Організувати (у процесі аудиторної роботи – шляхом рольових ігор) різні форми роботи з батьками учнів: індивідуальні, парні, групові, колективні та фронтальні (згуртування дитячого та батьківського колективу в умовах

Нової української школи), формуючи об'єктивні психолого-педагогічні вимоги, досягати дотримання цих вимог у взаємодії з батьками дітей.

5. Використовувати узгоджено з батьками (у процесі аудиторної роботи – шляхом рольових ігор) оптимальні форми, методи, прийоми та засоби навчання та виховання, педагогічні технології освіти для корекції знань та поведінки молодших школярів в умовах Нової української школи.

6. Розробити програму навчання батьків ефективно поєднувати різні види навчальних та виховних завдань дітей відповідно до їхнього віку та можливостей, чергуючи працю та відпочинок. При цьому – продемонструвати батькам учнів процесу саморегуляції як засобу збереження психічного здоров'я у будь-яких ситуаціях.

7. Здійснити контроль та корекцію роботи батьків учнів; дотримуватися принципів об'єктивного оцінювання освітніх досягнень молодших школярів на основі критеріїв та норм оцінювання, щоб не спричинювати виникнення конфліктних ситуацій із учнями та їхніми батьками.

8. Здійснювати спільно з батьками (або враховуючи їхні інтереси) моніторинг індивідуального розвитку учнів із очікуваною траєкторією розвитку.

9. Оцінити свої дії шляхом мобільного аналізу миттєвих реакцій батьків дітей.

Завдання для оцінки рівнів готовності здобувачів вищої освіти до співпраці з батьками молодших школярів за операційно-діяльнісним критерієм подано у додатку В.

Опишемо суть виконання окремих завдань.

Показниками виконання завдань 1-2 обрано:

- якість виконання завдання;
- швидкість виконання завдання;
- кількість запропонованих форм та методів.

Для оцінки успішності виконання кожного завдання використано чотирибальну шкалу оцінювання. Бали розподілено таким чином: «відмінно»

отримали – 4,2 % майбутніх учителів початкової школи, «добре» – 10,6 %, «задовільно» – 46,6 %, «незадовільно» – 38,6 %.

Щодо виконання завдання 2.1 (розробити заходи співпраці (уроки, виховні заходи, дозвілля) з батьками учнів тощо), то лише 38,2 % майбутніх учителів початкової школи виконали його, орієнтуючись на зразок, наявність якого допомогла майбутнім учителям початкової школи у виконанні цього завдання і зекономила час та зусилля для складніших завдань. Водночас констатовано, що без такого зразка майбутні вчителі початкової школи не могли виконати це завдання.

Щодо четвертого, комплексного, завдання (розробити програму навчання батьків ефективно поєднувати різні види навчальних та виховних завдань дітей, відповідно до їхнього віку та можливостей, чергуючи працю та відпочинок), то, враховуючи попередньо виявлений стан сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками в умовах НУШ за змістовно-когнітивним критерієм, їм було значно важче визначити ефективно поєднати різні види навчальних та виховних завдань. Це завдання виконано лише 12,7 % майбутніх учителів початкової школи.

Так само – завдання самостійно здійснити контроль та корекцію роботи батьків учнів (без підказок) було правильно виконано лише 10,6 % майбутніми фахівцями початкової освіти.

У цілому на підставі проведеного констатувального експерименту виявлено сформовані рівні готовності майбутніх учителів початкової школи контрольної та експериментальної груп до взаємодії з батьками молодших школярів в контексті реалізації ідей Нової української школи (табл. 2.1, рис. 2.1).

Таблиця 2.1

Рівні готовності майбутніх учителів початкової школи контрольної та експериментальної груп до взаємодії з батьками молодших школярів за результатами констатувального експерименту

Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень
----------------	-----------------	----------------

<i>Мотиваційно-оцінний критерій</i>					
КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
21,0	17,2	46,2	43,0	32,8	39,8
<i>Змістово-когнітивний критерій</i>					
КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
16,8	17,2	42,0	38,7	41,2	44,1
<i>Операційно-діяльнісний критерій</i>					
КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
21,0	21,4	37,8	30,1	41,2	48,5
<i>Узагальнений показник</i>					
КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
19,6	18,6	42,0	37,3	38,4	44,1

Дані констатувального експерименту, зазначені у таблиці 2.2, дають змогу констатувати перевагу середнього та низького рівнів сформованості готовності майбутніх педагогів до взаємодії з батьками молодших школярів (низький рівень продемонстрували 44,1 % майбутніх педагогів експериментальної групи і 38,4 % опитаних контрольної групи). Показники середнього рівня зазначено у 42,0% студентів контрольної і 37,3 % респондентів експериментальної групи. Найнижчими є показники високого рівня – 19,6 % опитаних контрольної групи та 18,6 % –експериментальної.

Узагальнені дані щодо рівнів готовності майбутніх педагогів контрольної та експериментальної груп до взаємодії з батьками молодших школярів за результатами констатувального експерименту продемонстровано на рис. 2.1.

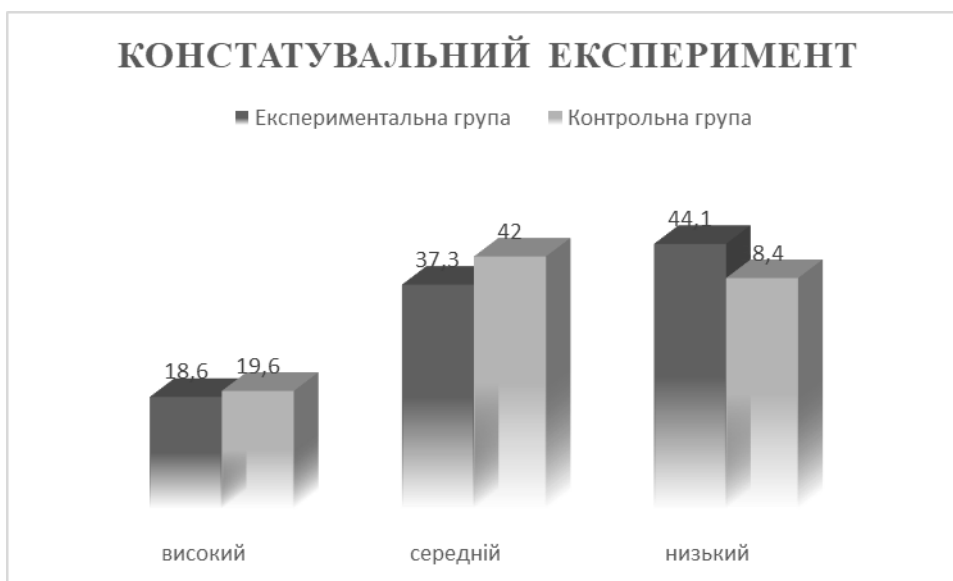

Рис. 2.1. Рівні готовності майбутніх педагогів контрольної та експериментальної груп до взаємодії з батьками молодших школярів за результатами констатувального експерименту

Аналіз даних, відображених на рис. 2.1, свідчить про те, що майбутні педагоги експериментальної групи (ЕГ) на початку експерименту виявили дещо нижчі показники готовності до окресленої діяльності порівняно зі студентами контрольної групи (КГ). Наприклад, показники високого рівня майбутніх педагогів КГ переважають на 1,0 % порівняно з опитаними ЕГ. Показники середнього рівня відрізняються на 4,7 % з перевагою у студентів КГ. Натомість, показники низького рівня у майбутніх фахівців початкової освіти КГ на 5,7 % вищі порівняно з опитаними КГ.

Аналіз результатів констатувального експерименту підтвердив сформованість готовності студентів до взаємодії з батьками молодших школярів з перевагою середнього та низького рівнів, що свідчить про неефективність традиційної організації їхньої підготовки у закладах вищої освіти щодо формування досліджуваних компонентів.

Зазначене констатує недостатню ефективність традиційної організації професійної підготовки у закладах вищої освіти для формування досліджуваних нами компонентів фахової кваліфікації майбутніх учителів початкової школи, що й спонукає до розробки експериментальної моделі підготовки вказаних фахівців до взаємодії з батьками в контексті реалізації ідей НУШ.

2.3. Модель професійної підготовки майбутніх педагогів початкової освіти до співпраці з батьками учнів у Новій українській школі

Необхідність зміни і доповнення змісту підготовки майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками в контексті реалізації ідей Нової української школи, структурних елементів, умов та засобів їх реалізації дозволила нам розробити модель цієї підготовки.

Передусім уточнимо сутність поняття «модель».

Так, у довідниковій літературі поняття «модель» трактується як «аналог (схема, структура, знакова система) певного фрагменту реальності, породження культури тощо оригіналу. Цей аналог служить для зберігання і розширення інформації про первинне конструювання оригіналу, перетворення або управління ним» [79, с. 278]. Модель – «самостійний об'єкт, що знаходиться у певній відповідності з досліджуваним об'єктом та здатний замінити останній, тобто виступати допоміжною ланкою в пізнанні і дає у дослідженні певну інформацію, що переноситься за певними правилами на модельований об'єкт» [79, с. 218].

Наше звернення до моделі пов'язано з необхідністю об'єднання розрізнених компонентів підготовки майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками та узгодження специфічних компонентів професійної підготовки у закладах вищої освіти загалом, які наближують ідеальну модель до реальної діяльності.

Під моделлю розуміється «певний ідеалізований інструмент для побудови реальної системи закладу освіти до конкретної особи з певними відносинами і способом життя» [24, с. 74].

Нами констатовано на основі вказаних раніше наукових джерел, що модель підготовки майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками, з одного боку, характеризує практичну педагогічну діяльність, з іншого – перевіряється і коректується часом, тобто, є динамічною і передбачає такі критерії:

Цілеспрямованість: відображає гуманістичний характер діяльності майбутніх учителів початкової школи в роботі з учнями та їхніми батьками, зміст і сучасні напрями наукової думки та практики.

Системність: відображення в навчальних програмах, курсах, практикумах основних психолого-педагогічних та організаційних напрямів підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Реалістичність: відповідність змісту моделі підготовки майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками, а також ресурсного забезпечення її реалізації.

Коректованість: можливість вносити зміни у зміст і технології навчання майбутніх учителів початкової школи на будь-якому етапі роботи моделі.

Контрольованість: моніторинг кінцевої та проміжної цілей у підготовці майбутніх учителів початкової школи через рівень сформованості знань, умінь, навичок і професійних функцій.

Ці особливості ми враховували у процесі розробки моделі підготовки майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками учнів.

Структурними елементами моделі є базові компоненти процесу професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи у закладі вищої освіти.

Запропонована нами модель підготовки майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками пов'язує мотиваційно-ціннісний, змістово-когнітивний, особистісно-діяльнісний компоненти діяльності з наявністю в кожному рефлексивності.

Аналіз наукових джерел [31; 33] констатує, що при моделюванні підготовки майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками молодших школярів необхідно враховувати найважливіші принципи:

Принцип відкритості, використовуючи метод спостереження, бесіди з учителями-практиками. Зазначимо, що відкритість учителя початкової школи закладена в його активній життєвій позиції, позитивному емоційному тонусі, у здатності до емпатії та рефлексії, твердій переконаності в успішності навчання учнів, взаємодії на цих засадах із їхніми батьками. Водночас відкритість у закладі вищої освіти – це професійні, наукові зв'язки з базовими дослідженнями, іншими закладами вищої освіти, фахівцями, і, очевидно, конкурентоспроможність майбутніх учителів початкової школи.

Принцип диференціації діяльності. Диференціація освіти доцільна не лише за рівнями, спеціальностями та спеціалізаціями, за вибраним курсом і

предметами, а й за характером майбутньої професійної діяльності учителів початкової школи. Спеціально-педагогічна діяльність класифікується нами за такими напрямками:

- педагогічна;
- консультативно-діагностична;
- корекційно-розвивальна;
- культурно-просвітницька.

Зміст кожного напрямку діяльності майбутніх учителів початкової школи визначає конкретні вимоги до рівня підготовки студентів, їхніх особистісних якостей, формує вміння кожного студента проектувати свою особисту «освітню траєкторію», враховує роль «середовища» та зовнішніх впливів у педагогічному закладі вищої освіти.

Найістотнішою характеристикою будь-якого наукового дослідження є методологічні засади – сукупність ідей, положень, теорій і підходів, котрі дослідник вибирає в якості інструментарію наукового пошуку. Теоретичною і методологічною основою для розробки моделі підготовки майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками молодших школярів стало використання системного, особистісного та діяльнісного підходів.

Так, системний підхід – методологічна основа нашого дослідження. Значною мірою зазначене пояснюється, з одного боку, винятковою складністю досліджуваного поняття – багатоаспектністю педагогічного феномена, багатофакторністю його функціонування і розвитку поняття «підготовка майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками молодших школярів». З іншого боку, складною є сутність самого феномену «системність» та «системний підхід» як інструменту дослідження складних педагогічних об'єктів [107].

На основі робіт С. Гончаренка можна констатувати реалізацію розробленої ним і його науковою школою теорії системного педагогічного процесу та неперервної педагогічної, особистісно орієнтованої освіти,

інноваційних процесів тощо. Однак, власне системний підхід у педагогічних дослідженнях описаний недостатньо [18].

Системний підхід у педагогіці з'явився на противагу функціональному, позиції якого вивчається якась певна сторона освітнього процесу безвідносно до тих змін, що водночас відбуваються і в системі, і в особистості. Логіка функціонального підходу полягає у вивченні освітнього процесу без розуміння його як системи, в якій кожен компонент здійснює свою функцію для виконання сформульованих завдань, а розвиток та дія кожного компонента підпорядкована закономірностям руху цілого [18].

Однак, особистість майбутнього вчителя початкової школи формується системно. Системний підхід належить до філософського рівня пізнання і орієнтує дослідника на пізнання об'єкта як сутності, що веде себе щодо певного типу впливів як елементарний об'єкт, внутрішні процеси якого залежать від системи. Однак саме ці внутрішні процеси, внутрішня активність суб'єктів освітньої діяльності є найважливішими для науковця [107].

Орієнтиром для руху вперед з метою глибинного та ґрунтовного аналізу буде визначення системності як властивості об'єкта, що полягає в його внутрішній єдності. Загалом, необхідність вивчення внутрішньої активності складових системи об'єктів – компонентів – становить цілепокладання дослідницької роботи. Цілепокладання визначає напрям конкретизації системного підходу у підготовці майбутніх учителів початкової школи [107].

Таким чином, системний підхід орієнтує на виділення в педагогічній системі інтеграційних інваріантних системоутворювальних зв'язків і відносин; передбачає визначення значущості кожного компонента у розвитку особистості майбутнього вчителя початкової школи. Отож, системний підхід взаємозалежний із особистісним підходом, спрямованим на уявлення про діяльнісну та соціальну суть особистості студента [107].

Особистісний підхід у педагогіці характеризує людину як абсолютну цінність, що передбачає гуманне ставлення до особистості, що розвивається, у контексті нашого дослідження, у площині зв'язків: «суб'єкт-студент ↔ суб'єкт-

викладач», побудованих на принципах співпраці і свободи вибору студентом змісту освіти з метою задоволення освітніх, духовних і життєвих потреб [4].

Діяльнісний підхід виступає в якості теоретико-методологічної стратегії нашого дослідження і дозволяє вивчити зміст підготовки майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками молодших школярів, оптимізувати способи формування цієї якості. Традиційно під змістом освіти розуміється досвід людства, який передається їм для освоєння [81].

Домінантою освіти є уявлення про діяльність, що розглядається з філософських позицій, виступає як специфічно людська форма ставлення до навколишнього світу [85]. Проте поняття «педагогічна діяльність» не зводиться тільки до роботи вчителя, а розуміється як підсистема діяльності в соціальному сенсі, поряд з діяльністю виробничою, економічною тощо; складається з підсистем, що у своїй сукупності реалізують функцію залучення людей до участі в житті суспільства.

Водночас ефективність реалізації процесу підготовки майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками молодших школярів досягається завдяки реалізації загальних та спеціальних педагогічних принципів.

На основі аналізу наукових джерел [87; 89] ми виокремили такі основні та специфічні педагогічні принципи підготовки майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками молодших школярів:

- *гуманізації*, тобто визнання особистості майбутнього учителя початкової школи найвищою цінністю процесу освіти;
- *системності*, при якому заклад вищої освіти – самостійна система, всі елементи якої – взаємопов'язані, з орієнтацією на організацію життєдіяльності колективу майбутніх учителів початкової школи;
- *співтворчості*: наявності значущих освітніх явищ та подій, творцями і учасниками яких є майбутні учителі початкової школи;
- *успішності*, при якому позитивний стиль підготовки майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками молодших школярів спирається на

загальний психологічний клімат закладу вищої освіти і на власні успіхи в діяльності студентів;

– *культуровідповідності*, що ґрунтується на загальнолюдських цінностях, будується відповідно до цінностей і норм, зокрема національної культури і регіональних українських традицій на засадах загальнолюдських цінностей;

– *активності діяльності*, який полягає в тому, що предметно-практична діяльність майбутніх учителів початкової школи дозволяє компенсувати недостатність життєвого, практичного досвіду, створюючи умови для розвитку навичок спілкування, забезпечуючи стійку мотивацію спілкування і діяльності у процесі навчання, опановувати навичками соціальної взаємодії;

– *творчої активності*, що полягає в наданні кожному майбутньому учителю початкової школи право на творчу діяльність, можливість розвитку свого творчого потенціалу і реалізації його в процесі навчання і виробничої практики.

Отож, цілісне дотримання виокремлених принципів (гуманізації, системності, співтворчості, успішності, культуровідповідності, активності діяльності та творчої активності) сприятиме продуктивній реалізації моделі підготовки майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками молодших школярів.

Розроблена нами модель підготовки майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками молодших школярів має такі блоки: цільовий, змістовий, процесуальний, оцінно-результативний (рис. 2.2).

Схарактеризуємо кожен з виокремлених блоків.

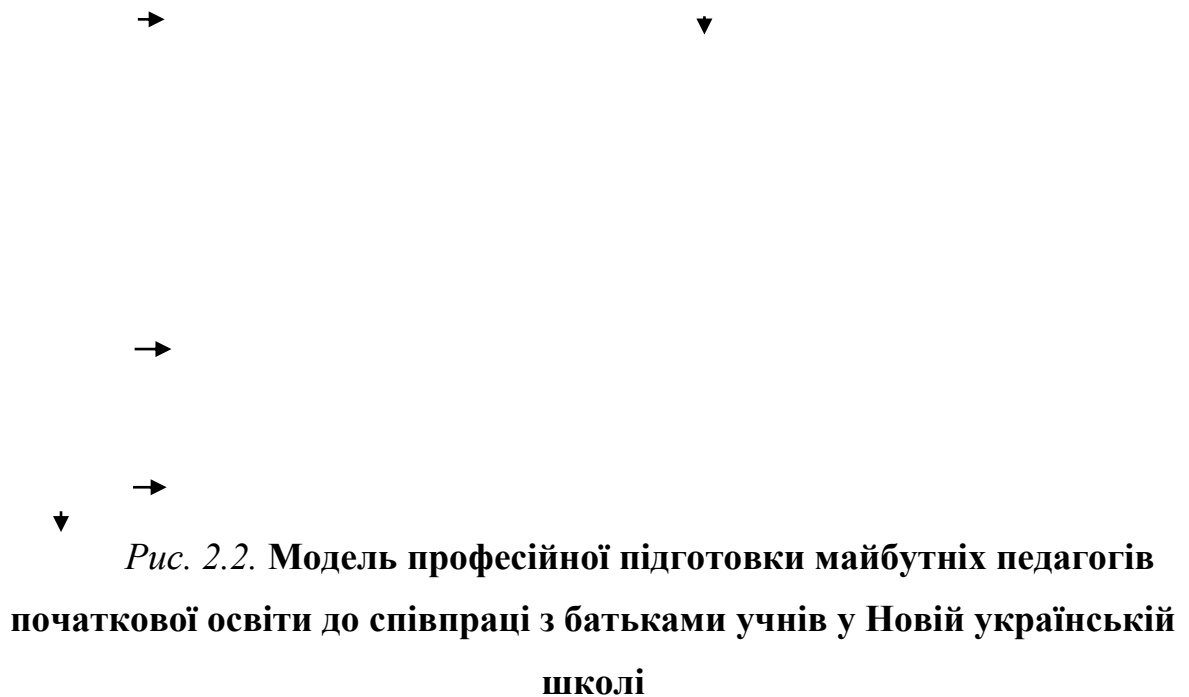
I. *Цільовий блок* передбачає формулювання мети і завдань підготовки майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками молодших школярів.

Системоутворювальним компонентом педагогічної системи є її мета, що характеризується як: уявний результат певної діяльності; рівень вимог до характеристики готовності майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками молодших школярів (параметри професійної здатності та готовності

особистості; професійно значущі якості; емоційно-вольової та мотиваційної сфери студентів; творчої активності особистості тощо); цілісний і динамічний процес розгортання ієрархії цілей і рівня їх досягнень майбутніми учителями початкової школи у освітній діяльності закладу вищої освіти тощо.

Отже, мета досліджуваного процесу (спроектованого у моделі) – компетентнісна підготовка майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками молодших школярів у закладах вищої освіти педагогічного спрямування.

Завдання підготовки майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками молодших школярів:

- сформувати у майбутніх учителів початкової школи уявлення про систему освіти у початковій школі, форми й особливості взаємодії з батьками молодших школярів;
- забезпечити засвоєння знань про форми, методи, прийоми та засоби взаємодії з батьками учнів;
- сформувати особистісні якості майбутніх учителів початкової школи, що забезпечують ефективну роботу і стійку мотивацію до взаємодії з батьками молодших школярів.

II. *Змістовий блок* охоплює теоретичні основи навчальних дисциплін. Цей компонент системи підготовки майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками молодших школярів визначається навчальним планом, навчальною програмою та навчальними посібниками з дисциплін, що вивчаються у закладі вищої освіти. Зміст навчання у закладах вищої освіти складає суму знань, умінь і навичок та загалом відповідає сучасному стану

наукового знання, педагогічно переробленого в загальні основи наук, суспільних відносин, виробництва [79]. Зміст навчання майбутніх учителів початкової школи комплектується з урахуванням соціальних, конкретно-історичних, психологічних вимог та вимог індивідуально-особистісного розвитку студентів. Така комплектація визначається: загальнометодологічними принципами формування змісту (гуманістична спрямованість змісту; зв'язок матеріалу з розвитком суспільства; інтегративність навчальних курсів; системоутворювальний характер навчального матеріалу; гуманітарна спрямованість змісту освіти; естетичні аспекти змісту тощо), спеціальними принципами формування змісту у галузі педагогіки (узгодження навчального матеріалу з рівнем сучасної педагогіки; єдність і протилежність логіки науки і навчального предмета) тощо.

Змістовий компонент моделі підготовки майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками молодших школярів складають: навчальні дисципліни спеціальності 013 «Початкова освіта» циклу професійної підготовки (психолого-педагогічна підготовка): «Загальні основи педагогіки», «теорія і методика виховання», «Педагогічні технології у початковій освіті», «Основи педагогічної творчості»; навчально-методичне забезпечення викладання цих дисциплін.

III. *Процесуальний блок моделі* підготовки майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками молодших школярів вимагає реалізації педагогічних умов, використання форм, методів і засобів навчання, орієнтованих на якісну підготовку студентів у закладах вищої освіти. Функцією цього компонента є побудова освітнього процесу у закладах вищої освіти відповідно до логіки визначеного змісту і поставленої мети. Процес підготовки майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками молодших школярів передбачає формування особливої культури вчителя у ставленні до взаємодії з батьками учнів. вміння адаптувати матеріал з урахуванням їхніх можливостей.

Отже, процесуальний компонент моделі підготовки майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками молодших школярів складають:

Педагогічні умови: стимулювання у майбутніх учителів початкової школи мотиваційно-ціннісного та відповідального ставлення до набуття знань, умінь та навичок взаємодії з батьками молодших школярів; використання можливостей освітнього середовища закладу вищої освіти для набуття майбутніми вчителями початкової школи відповідної компетентності; спрямування навчальної і педагогічної практики на вдосконалення досвіду майбутніх учителів початкової школи взаємодії з батьками молодших школярів.

Форми навчання майбутніх учителів початкової школи: семінарські та лекційні заняття; тренінги; коучі; вебінари; виробнича практика; індивідуальні консультації; парні, групові та колективні заняття.

Особливу увагу необхідно приділяти чіткому плануванню занять, організації самостійної роботи студентів, посиленню зворотного зв'язку у процесі навчання, використанню творчих завдань як засобу активізації навчальної діяльності майбутніх учителів початкової школи.

Методи навчання як традиційні, так і інноваційні: навчальні проекти; ІНДЗ; кейс-стаді; аналіз педагогічних ситуацій; есе; креативні методи навчання; інтерактивні методи навчання: «мозкова атак», «ділова гра», «інсценування», «громадські слухання», «займи позицію», «суд від свого імені», «робота в малих групах», «1 – 2 – 4 – усі разом», «карусель», «метод прес», «кластери», «семантична карта» тощо.

Варто зазначити, що креативні методи навчання у процесі проведення практичних занять зі студентами дозволяють узагальнити теоретичні знання і знайти шляхи їх реалізації у практичній діяльності майбутнього учителя початкової школи. Наприклад, використання методу «кластери» сприяє рефлексії в навчанні і формування умінь графічного представлення інформації. Метод проектів використовується на заняттях різних предметів, що дозволяє зробити освітній процес системним. Упровадження в освітній процес методу

проектів відкриває значні можливості для підвищення якості навчання майбутніх учителів початкової школи: вирішується комплекс завдань, що передбачають формування у студентів усіх компонентів підготовки до взаємодії з батьками молодших школярів.

Засоби: навчальні посібники та довідкова література; методичні рекомендації та вказівки; ресурси мережі Інтернет; соціальні мережі, зокрема – Viber (сучасний додаток до смартфонів); електронні навчально-методичні комплекси тощо. Нами розроблений електронний навчальний комплекс для взаємодії з батьками молодших школярів, що включає методичні рекомендації щодо вказаного питання.

IV. Оцінно-результативний блок моделі підготовки майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками молодших школярів охоплює компоненти, критерії та показники: мотиваційно-ціннісний (критерії: стимульованість, толерантність та ініціативність; показники: усвідомлення, ставлення, потреба, прагнення, спрямованість, визнання, інтереси тощо), когнітивний (критерій: знаннево-базовий та знаннево-спеціальний; показники: рівень базових знань та рівень спеціальних знань) та операційно-діяльнісний (критерії: комунікативно-організаційний, прогностично-корекційний, навчально-виховний, здоров'язберезувальний та контрольно-оцінювальний; показники: уміння, якість виконання, швидкість виконання, кількість виконання) готовності студентів до вказаного виду професійної діяльності. При цьому необхідно враховувати, що результат ефективної реалізації вказаної моделі – підвищення рівня готовності майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками молодших школярів.

Оцінно-результативний блок моделі характеризується показниками і рівнями готовності майбутнього вчителя до професійної діяльності у початковій школі, з урахуванням особливостей побудови освітнього процесу і контингенту батьків учнів . Цей компонент пов'язаний зі створенням діагностичного апарату, що дозволяє визначити рівень сформованості

готовності майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками молодших школярів.

Особливе значення у підготовці майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками молодших школярів має контроль і оцінка творчих результатів діяльності студентів. Оцінний компонент задає критерії, показники сформованості професійних умінь і навичок, професійно значущих якостей студента. Програма моніторингу компетентності майбутніх учителів початкової школи обумовлена принципами гнучкості і різноманітності, позитивної перспективи і самоврядування, самореалізації, самовдосконалення. При цьому моніторинг не тільки виявляє і оцінює рівень навченості майбутніх учителів початкової школи в рамках Державного стандарту, але і слугує інформаційно-аналітичною базою для проектування інноваційних підходів з метою її подальшого вдосконалення; сприяє проектуванню результатів особистісного і індивідуального розвитку кожного студента. Реалізація принципу гнучкості і різноманітності передбачає надання допомоги майбутнім учителям початкової школи в усвідомленні індивідуальних можливостей і здатностей, необхідних в складанні індивідуальних програм професійної підготовки до взаємодії з батьками учнів. Моніторинг рівня професійних і предметних знань і умінь, інтересів, схильностей, індивідуальних потреб і можливостей майбутніх учителів початкової школи передбачає введення у процес навчання у закладах вищої освіти різноманітних оцінних відносин, охоплюючи самопостереження, самооцінку, самосвідомість діяльності студентів на шляху до професійної компетентності.

Розроблена модель підготовки майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками молодших школярів є основою для організації експериментальної роботи досліджуваного процесу.

Висновки до розділу 2

На основі моніторингу підготовки майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками в контексті реалізації ідей Нової української школи отримано такі теоретико-практичні результати:

На основі теоретичного аналізу досліджень з питань підготовки майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками в контексті реалізації ідей Нової української школи визначено критерії їх готовності до цієї взаємодії: мотиваційно-оцінний, змістово-когнітивний та операційно-діяльнісний. Визначено три рівні готовності майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками в контексті реалізації ідей Нової української школи: високий, середній, низький.

Дослідження здійснювалося в Інституті педагогічної освіти ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука». Кількість учасників експерименту у експериментальній групі складала 23 особи, у контрольній – 24 особи, 6 викладачів закладів педагогічного факультету Інституту педагогічної освіти, 12 учителів початкової школи Рівненської гімназії «Гармонія» та 59 батьків учнів початкової школи.

Результати констатувального експерименту засвідчили недостатню підготовку майбутніх педагогів до взаємодії з батьками учнів. Так, майбутні педагоги експериментальної групи (ЕГ) на початку експерименту виявили дещо нижчі показники готовності до окресленої діяльності порівняно зі студентами контрольної групи (КГ). Наприклад, показники високого рівня майбутніх педагогів КГ переважають на 1,0 % порівняно з опитаними ЕГ. Показники середнього рівня відрізняються на 4,7 % з перевагою у студентів КГ. Натомість, показники низького рівня у майбутніх фахівців початкової освіти КГ на 5,7 % вищі порівняно з опитаними КГ.

Аналіз результатів констатувального експерименту підтвердив сформованість готовності студентів до взаємодії з батьками в контексті реалізації ідей Нової української школи на середньому та низькому рівнях, що свідчить про неефективність традиційної організації їхньої підготовки у закладах вищої освіти щодо формування досліджуваних компонентів.

На основі аналізу теоретичних і практичних досліджень розроблено модель підготовки майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками в умовах НУШ, яка охоплює такі компоненти та їх складники: цільовий (мета та завдання), змістовий (зміст підготовки), процесуальний (педагогічні умови; форми, методи та засоби навчання), оцінно-результативний (компоненти, критерії, показники, рівні готовності; результат підготовки).

Розроблена модель підготовки майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками молодших школярів є основою для організації експериментальної роботи досліджуваного процесу.

РОЗДІЛ 3

ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ТЕХНОЛОГІЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО СПІВПРАЦІ З БАТЬКАМИ УЧНІВ

3.1. Технологія професійної підготовки майбутніх учителів до організації педагогічної взаємодії з батьками учнів у контексті реалізації ідей Нової української школи

На етапі експериментального дослідження нами реалізовано розроблену педагогічну модель підготовки майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками молодших школярів як систему формування у

студентів вказаної готовності, контрольовано процес й результат розвитку визначених компонентів досліджуваних якостей.

Метою формувального експерименту було впровадження педагогічної моделі підготовки майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками учнів. З цією метою, передусім, було виокремлено форми, методи і засоби навчання майбутніх учителів початкової школи, найсприятливіші для формування їхньої готовності до взаємодії з батьками учнів. Також було розроблено та впроваджено відповідне навчально-методичне забезпечення.

Апробація методики експериментального дослідження здійснювалася у процесі викладання навчальних дисциплін спеціальності 013 «Початкова освіта» циклу професійна підготовка: «Загальні основи педагогіки», «Теорія і методика виховання», «Педагогічні технології у початковій школі», «Дидактика початкової школи», «Основи наукових досліджень».

Навчання студентів контрольної групи здійснювалося традиційним способом, а навчання майбутніх учителів початкової школи експериментальної групи реалізовувалося згідно із розробленою педагогічною моделлю підготовки до взаємодії з батьками учнів.

Опишемо етапи реалізації розробленої нами педагогічній моделі підготовки майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками учнів.

I етап – підготовчий. Цей етап передбачав розвиток мотиваційно-ціннісного компоненту готовності майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками учнів; формування у студентів здатності діагностувати, аналізувати, знаходити причинно-наслідкові зв'язки у проблемах учнів та їхніх батьків; працювати з медичною, психологічною документацією, узагальнюючи дані у педагогічній документації; розвивати емпатію, гуманне ставлення, здатність зрозуміти і прийняти учнів та їхніх батьків. Тому на початковому етапі ми сприяли створенню системи професійної самосвідомості шляхом вироблення елементів власної корекційно-педагогічної діяльності майбутніх учителів початкової школи.

Реалізації підготовчого етапу запровадження експериментальної моделі підготовки майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками учнів сприяли такі форми, методи, прийоми та засоби професійної підготовки:

- аудиторна робота: традиційні та інтерактивні лекції та практичні заняття;
- словесні методи навчання: бесіди, обговорення, дискусії, диспути;
- мотиваційні тренінги: «Значення взаємодії з батьками учнів»;
- виховні заходи: акції милосердя; навчальні проєкти (створення відеосюжету «Розмова з батьками учнів») тощо;
- гурткова робота: навчальний проєкт теоретичного характеру («Форми, методи, прийоми та засоби взаємодії з батьками учнів») з презентаційним захистом;

Другий етап – теоретичний (формування когнітивного компоненту готовності майбутніх учителів початкової школи до досліджуваного напрямку роботи) – вивчення теоретичних засад процесу взаємодії з батьками учнів.

Цей етап передбачав оволодіння основами педагогічного дослідження (передусім, активне спостереження за взаємодією вчителів-практиків із батьками учнів), знання основ відповідних навчальних дисциплін. На теоретичному етапі майбутні учителі початкової школи знайомилися із нормативно-правовими, соціальними і науковими передумовами освітнього процесу в початковій школі та основних засад взаємодії з батьками учнів; понятійним апаратом проблеми взаємодії з батьками учнів; вивчали типологію форм, методів, прийомів, засобів взаємодії з батьками молодших школярів.

Таким чином, на теоретичному етапі підготовки майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками учнів здійснено введення у контекст проблеми, сформовано цілі та завдання, закладено знанневу базу такої взаємодії.

Реалізації теоретичного етапу запровадження експериментальної моделі підготовки майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з

батьками учнів сприяли такі форми, методи, прийоми та засоби професійної підготовки:

- аудиторна робота: традиційні та інтерактивні лекції та семінарські заняття; індивідуальні консультації;
- словесні методи навчання: бесіди, обговорення, дискусії, диспути;
- самостійна навчальна робота: ІНДЗ теоретичного спрямування;
- когнітивні тренінги, вебінари та коучі: «Навчаючи, вчуся» (вивчення основних нормативно-правових засад та сутності ключових понять);
- позааудиторна робота: акції милосердя; навчальні проєкти («Інноваційні форми, методи, прийоми та засоби взаємодії з батьками учнів») з презентаційним захистом;
- теоретичні конкурси, змагання, вікторини та олімпіади (згідно із змістом навчальних дисциплін);

Третій етап – практичний (операційно-діяльнісний компонент готовності) – освоєння технологій педагогічно-корекційної діяльності щодо взаємодії з батьками учнів.

Завданнями практичного етапу впровадження педагогічної моделі підготовки майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками учнів обрано формування умінь та навичок операційно-діялісного компоненту вказаної готовності.

На практичному етапі майбутні учителі початкової школи опановували значним спектром спеціальних форм, методів, прийомів та засобів взаємодії з батьками учнів. Також майбутні учителі початкової школи здійснили відтворення засвоєних знань, набутих умінь і навичок на практичних заняттях та у процесі практичної підготовки.

Так, у процесі вивчення навчальної дисципліни «Теорія і методика виховання» студенти мали змогу переконатися, що Нова українська школа засобами технології партнерської педагогіки сприяє реалізації розвитку особистості, створюючи належні умови для її саморозвитку, самореалізації й самовираження. При цьому у контексті впровадження провідних ідей Концепції

Нової української школи педагогічний колектив використовує такі форми роботи з батьками, як день добрих справ, родинні свята, вечори запитань і відповідей, сімейні виставки, відкриті заняття для батьків учнів та ін. Технологіями і методами партнерства, які сприяють активізації пізнавальної активності учасників освітнього процесу, спонукають до заохочення вільно висловлювати власні думки, є наступні: інтерактивні, особистісно орієнтовані технології, науково-дослідні методи, створення проблемних ситуацій, методи самооцінки і взаємоперевірки, метод проєктів, діалогічні методи [Практичні пропозиції].

У процесі моделювання взаємодії сім'ї й школи майбутні педагоги визначали мету і педагогічні умови цієї взаємодії, дотримання яких допоможе підвищити її ефективність. Студенти зробили висновок, що мета взаємодії полягає в залученні сім'ї до спільної зі школою соціально-значимої діяльності, в забезпеченні порозуміння і односпрямованості прагнень школи й сім'ї в розвитку особистості дитини, її ціннісних соціальних орієнтацій і творчого потенціалу. Цілі і педагогічні умови взаємодії школи з сім'єю є головними структурними елементами в організації взаємодії. А засобом досягнення поставлених цілей є вибір форм і методів взаємодії.

Під час вивчення теми «Форми роботи педагогічного колективу з батьками учнів» майбутні педагоги за допомогою інтерактивної технології «Робота в групах» моделювали структурно-логічну схему «Форми роботи педагогів з батьками учнів» (Додаток Д).

У процесі опанування індивідуальними формами роботи з батьками учнів шляхом інтерактивної технології «Мозковий штурм» майбутні педагоги уклали правила, якими повинен керуватися учитель початкових класів при спілкуванні з родиною.

1. Виявляти почуття такту в розмові з батьками.
2. Починати розмову з позитивних моментів.
3. Чітко описувати проблеми навчально-виховного процесу.
4. Давати батькам ненав'язливі поради.

5. Вести бесіду в присутності учня.
6. Не пред'являти претензії батькам.
7. У будь-який спосіб підкреслювати власний інтерес до виховання та навчання дитини.

Класні батьківські збори традиційно є основною формою роботи з батьками. Вони покликані стати місцем обговорення актуальних проблем освітнього процесу, проведення бесід педагогічного змісту та ін. Однак досить часто батьки не поспішають відвідувати шкільні батьківські збори [37]. Майбутні педагоги під час практичного заняття стали співавторами рекомендацій, які допоможуть вчителям зробити батьків своїх учнів активними та ініціативними помічниками й партнерами.

1. Продумайте незвичайне оформлення класної кімнати, щоб вона відповідала проблемі обговорення. Розмістіть столи й стільці по колу, щоб всі відчували себе в однакових умовах.

2. Заздалегідь проведіть анкетування батьків і (або) дітей, щоб подивитися на проблему їх очима.

3. Підготуйте відеофрагменти та інші матеріали, які розкривають окремі моменти з життя класу.

4. Використовуйте цікаві прийоми спілкування і мотивації (такі ж, як і на уроках). Використовуйте ігри і прийоми рефлексії.

Наприклад, прийом «Гарячого (вільного, відкритого) мікрофона» – батьки стисло висловлюють свої думки.

Прийом «Подивися на світ іншими очима» (рольові ігри).

Прийом рефлексії «Цитата дня» або «Думки на замітку».

Емоційна рефлексія.

Виявляючи свою творчість і фантазію, батьки представляють свої емоції у віршованій формі, у вигляді малюнка або нікого висловлювання (пропозиція, прислів'я-приказка, віршовані рядки, знаки, формули, малюнок, схема).

5. Продумайте незвичайні запрошення на збори.

6. Завершіть збори чаюванням. Невимушена обстановка зближує колектив батьків, адже вони не чужі люди один одному.

Особливо важливою є перша зустріч класного керівника з батьками першокласників. Її метою є знайомство з учителями, закладом освіти, класним колективом. Батьки мають переконатися, що в закладі освіти безпечно, тут працюють відкриті і компетентні педагоги, які здатні навчати та розвивати здібності їхніх дітей. У цьому зв'язку студентами було розроблено сценарій проведення батьківських зборів для батьків першокласників, проведеного у формі тренінгу (Додаток Е).

У процесі пропедевтичної практики майбутні учителі початкової школи практично закріпили уміння використовувати спеціальні форми, методи, прийоми та засоби взаємодії з батьками в умовах освітнього процесу початкової школи. У студентів була можливість відвідати батьківські збори, поспостерігати та поспілкуватися з батьками. Серед завдань пропедевтичної практики було спостереження та проведення батьківських зборів. Перед студентами ставилось наперед визначене завдання, наприклад, – створити відеозапис з власним виступом перед батьками задля аналізу успіхів і помилок. Така робота надавала їм можливість підвищити свій професійний рівень й обмінятися досвідом з іншими студентами. Такий обмін вони організували в сучасному додатку Viber або Messenger тощо.

Реалізації практичного етапу запровадження експериментальної моделі підготовки майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками учнів сприяли такі форми, методи, прийоми та засоби професійної підготовки:

- аудиторна робота: традиційні та інтерактивні лекції та практичні заняття; парні, групові та колективні заняття;
- словесні методи навчання: бесіди, інструктаж, обговорення, дебати, дискусії, диспути;
- самостійна навчальна робота – ІНДЗ практичного спрямування;
- навчальні тренінги, майстер-класи (провідних учителів-практиків) з досвіду взаємодії з батьками учнів. (з обов'язковою участю студентів)),

вебінари та коучі: «Тренінг саморегуляції» (мета – навчання майбутніх учителів початкової школи технікам саморегуляції емоційної сфери, володіння собою у педагогічній ситуації взаємодії з батьками учнів); «Майстерність розв’язання педагогічної ситуації» (мета – формування у студентів уміння мобільно розв’язувати педагогічні ситуації щодо взаємодії з батьками учнів); «Педагогічна позиція» (мета – формування у майбутніх учителів початкової школи уміння висловлювати та обґрунтовувати свою педагогічну позицію, переконувати у розмові з батьками тощо);

- навчальні проекти: створення відеосюжету «Педагогіка співпраці» тощо;

- креативні методи інтерактивного навчання: аналіз конкретних ситуацій («Мама третьокласника Сергійка, яка виховує його самотужки, щодня бездоріжжям два кілометри проводить сина до школи пішки. Водночас їхній сусід, батько однокласника, возить свого сина до школи, але не підвозить сусідів, мотивуючи, що його про це ніхто не просить. Мама Сергійка насправді соромиться про таке попросити. Ваші дії як класовода»); кейс-стаді (аналогічна ситуація із поданням детальної інформації учасників ситуації та нормативно-правових документів щодо цієї педагогічної ситуації); круглі столи; дискусії; диспути; навчальні проекти; ділові ігри; інсценування, «громадські слухання», «займи позицію», «суд від свого імені», «робота в малих групах», «1 – 2 – 4 – усі разом», «карусель», метод «прес», «кластери», «семантична карта» тощо;

- гурткова робота: навчальний проєкт практичного характеру («Саморегуляція емоційної сфери, володіння собою у педагогічній ситуації взаємодії з батьками учнів») з презентаційним захистом;

- практичні конкурси та змагання (мобільне розв’язання педагогічних ситуацій щодо взаємодії з батьками учнів).

Оскільки для нинішніх студентів важливо орієнтуватися в проблемах сучасної родини, викладачі пропонували їм виїзні лекційні, семінарські заняття, майстеркласи, відвідування театрів тощо. Тематику вистав можуть бути: «La bonne anna, или Как сохранить семью», «Він і Вона» (показують у Київському

академічному драматичному театрі на Подолі), «Всі ми родом із дитинства», «Занадто щасливий батько», «Сімейна вечеря» (Національний академічний театр російської драми ім. Лесі Українки), «Мама сказала “Ні”», «Кайдашева сім'я», «Дві сім'ї» (Національний академічний драматичний театр ім. І. Франка) та ін. Якщо не було змоги відвідати театр – студенти мали змогу переглянути виставу в онлайн-режимі або на телеканалі YouTube.

Після відвідування театру майбутні педагоги аналізували переглянуте. Розкривали шляхи розв'язання проблем, висвітлених у виставі, та визначали можливі поради батькам. Найголовніше у такій роботі – навчити студентів аналізувати ситуації і знаходити шляхи їх подолання.

Основними умовами підготовки студентів, на наш погляд, є: позитивне налаштування їх на ефективну взаємодію з батьками, вселення віри у власні сили у роботі, підбір відеоматеріалів з телепередач та історій на Youtube, що пов'язані з проблемами і конфліктами вчителів і батьків, на основі чого робиться аналіз їх взаємодії. Також такі відео допомагають формувати у студентів навички ефективного сприйняття порад щодо взаємовідносин батьків з дітьми.

Одним з педагогічно доцільних вважається телеканал «ПЛЮС-ПЛЮС», на якому є програма «Корисні поради», де розглядаються етичні та психологічні складові розвитку дитини. Такі поради будуть дієвим засобом у роботі з батьками школярів та можуть застосовуватися як під час індивідуальних бесід, так і проведення батьківських зборів.

Не менш дієвим є аналіз студентами ситуацій педагогічного характеру, які так само допомагають їм розкрити свій потенціал і визначити шляхи взаємодії з батьками. Прикладами таких ситуацій можуть подані нижче.

У Вашому класі є обдарована дитина, поясніть батькам, як саме потрібно розвивати її таланти.

У класі виникла неприємна ситуація – учні побилися між собою. Якою буде Ваша бесіда з батьками?

До Вас у клас має прийти дитина з обмеженими фізичними можливостями, розробіть батьківські збори з метою пропедевтики проблем, які можуть виникнути у процесі навчання.

Наведені та схожі ситуації допоможуть у подальшому студентам розв'язувати проблеми, які можуть виникнути в їхній професійній діяльності. Доцільно запропонувати студентам самим розібрати ситуації, які уже траплялися у їхній практичній роботі.

Однак сучасні студенти мають ще чимало сумнівів щодо правильного розв'язання проблеми, тому їм організовували диспути і дискусії задля переконання один одного у істинності власних тверджень. Ефективним було залучення студентів до співпраці під час лекцій – коли вони заздалегідь шукають цікаву інформацію і демонструють свої дослідження у різних формах – виступ, презентація в Power Point, відео, схеми, таблиці, колажі, буклети тощо.

Окрім самої форми проведення лекції і семінару, ми видозмінювали і форму прийняття заліку. Як продемонстрував досвід, цікавою формою роботи був проєкт, який створювали самі студенти. Вони мають самостійно або за допомогою викладача обрати проблему, яка може виникнути в сім'ї, розкрити, як учитель має допомагати батькам та дитині її розв'язати.

Орієнтовним алгоритмом таких проєктів є:

1. Постановка проблеми.
2. Визначення мети та засобів її подолання.
3. Опрацювання літератури, необхідної для вивчення визначеної проблеми.
4. Опис діагностичних методик, спрямованих на діагностику проблеми.
5. Визначення методики роботи із сім'єю задля подолання існуючої проблеми. Зазначення необхідності залучення інших фахівців (соціальний педагог, психолог).
6. Апробація розробленої методики роботи з сім'єю.
7. Визначення недоліків у власній роботі та шляхів їх подолання.

8. Демонстрація результатів.

За допомогою такого алгоритму подання проєкту студенти змогли поглибити свої знання з педагогічної взаємодії з батьками і реалізувати їх на практиці. Так представлені рекомендації у роботі зі студентами надавали можливість їм підвищити свій рівень професійної компетентності.

Для покращення проєкту ми запропонували студентам попередньо обговорити їх у соціальних мережах – UkrOpen, UkrFace, Facebook, Twitter, Tumblr, Google+ тощо.

Зазначені засоби, форми, прийоми та методи роботи сприяли формуванню у студентів готовності до реалізації ефективної педагогічної взаємодії з батьками.

Схарактеризуємо докладно реалізацію виокремлених педагогічних умов підготовки майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками учнів.

Так, у контексті реалізації першої педагогічної умови вказаного процесу (стимулювання у майбутніх учителів початкової школи мотиваційно-ціннісного та відповідального ставлення до набуття знань, умінь та навичок взаємодії з батьками учнів) систематично здійснювалося заохочення студентів до пошуку способів взаємодії з батьками молодших школярів (насамперед, шляхом заохочення та нагород у вигляді грамот за активну взаємодію з батьками учнів у період педагогічної практики). Доведено, що реалізація вказаної педагогічної умови сприяла усвідомленому інтересу майбутніх учителів початкової школи до розуміння правил взаємодії з батьками молодших школярів. Власне сама взаємодія викладача закладу вищої освіти має бути прикладом співпраці щодо взаємодії та спрямовуватися на результат – формування особистості вчителя початкової школи, який би вільно: володів не лише методами викладання навчального предмету, але й високою педагогічною культурою; продукував та реалізовував новітні педагогічні ідеї досліджуваного контексту; аналізував результати самоосвіти та самостійно використовував отримані знання та вміння для того, аби підвищувати рівень власного досвіду щодо взаємодії з батьками молодших школярів.

Другу педагогічну умову впровадження педагогічної моделі підготовки майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками учнів (використання можливостей освітнього середовища закладу вищої освіти для здобуття майбутніми вчителями початкової школи відповідної компетентності) реалізовано шляхом таких форм та методів:

- традиційних та інноваційних занять (інтегрованих, інтерактивних тощо), ділових ігор (інсценування, сюжетно-рольових);
- ІНДЗ у вигляді навчальних творчих проєктів;
- творчих завдань, що сприяли засвоєнню майбутніми учителями початкової школи форм та методів взаємодії з батьками учнів та використання здобутих знань, умінь, навичок нових умовах;
- використання технологій контекстного та партнерського навчання, що дає змогу створювати систему підготовки до професійної діяльності майбутніх учителів початкової школи з використанням оптимального узгодження традиційних та інноваційних методів навчання з урахуванням соціального контексту професійної педагогічної діяльності, з метою позитивної мотивації реалізації взаємодії з батьками учнів та відповідального ставлення до цього процесу; поглиблення знань щодо особливостей розвитку молодших школярів, специфіку взаємодії з батьками учнів в умовах початкової школи.

Третя педагогічна умова (спрямування навчальної і педагогічної практики на вдосконалення досвіду взаємодії майбутніх учителів початкової школи з батьками учнів) здійснювалася у трьох напрямках:

1. Теоретичному – удосконалення викладачами змісту педагогічної практики майбутніх учителів початкової школи щодо орієнтації на посилення педагогічної взаємодії з батьками учнів.
2. Практичному – безпосереднє проходження майбутніми учителями початкової школи педагогічної практики у закладах загальної середньої освіти з акцентом на взаємодію з батьками учнів.
3. Методичному – узагальнення результатів проходження педагогічної практики стосовно взаємодії з батьками учнів шляхом створення портфолію,

кейсів; підготовки презентацій (у тому числі – фотопрезентацій), відеозвітів, створення вебінарів; електронних посібників, спеціальних освітніх сайтів та Інтернет-ресурсів тощо. Розробка конкретних інструкцій щодо взаємодії з батьками учнів.

Враховано визначені нами раніше напрями взаємодії вчителя початкової школи із батьками їхніх учнів:

- середовищний: створення оптимального для молодших школярів освітнього середовища за сферами: психологічною (батьківське та вчительське консультування індивідуальне та групове); матеріально-технічною (оснащення та обладнання класної кімнати та школи); методичною (батьківські та вчительські консультації навчального характеру); виховною (батьківські та вчительські консультації виховного характеру);

- пізнавально-дозвілєвий шкільного рівня: організація пізнавальної та дозвілєвої діяльності молодших школярів (зокрема, формування традицій класу: спеціальне святкування іменин, різних свят тощо);

- пізнавально-дозвілєвий сімейного рівня: організація пізнавальної та дозвілєвої діяльності молодших школярів удома;

- просвітній: педагогічна просвіта батьків учнів з організацією способів обміну досвідом батьків у освіті та дозвіллі дітей;

- проєктний: розробка та виконання освітніх творчих проєктів

- організаційний: участь у інклюзивних загальношкільних та позашкільних структурах і громадських організаціях: батьківські комітети та інші структури / організації, волонтерство тощо.

Результатом проходження педагогічної практики майбутніми учителями початкової школи стало укладання у вигляді методичних рекомендацій звіту взаємодії з батьками учнів та презентаційних матеріалів: «Взаємодія з батьками учнів на засадах партнерської педагогіки: з досвіду роботи».

3.2. Аналіз результатів дослідження

На етапі експериментального дослідження нами реалізовано розроблену педагогічну модель підготовки майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками в умовах Нової української школи як систему формування у студентів вказаної готовності, контрольовано процес й результат розвитку визначених компонентів досліджуваних якостей.

Отже, метою контрольного експерименту була діагностика рівнів готовності майбутніх педагогів контрольної та експериментальної груп до взаємодії з батьками молодших школярів.

У відповідності до мети завдання контрольного експерименту були наступні:

- 1) здійснення повторних діагностик серед досліджуваних контрольної та експериментальної груп за допомогою методик, аналогічних констатувальному етапу експерименту;
- 2) порівняння рівнів готовності до взаємодії з батьками молодших школярів представників експериментальної групи з контрольною;
- 3) висновок щодо ефективності моделі та розробленої на її основі технології підготовки майбутніх учителів до взаємодії з батьками учнів в контексті реалізації ідей Нової української школи.

Результати контрольного експерименту засвідчили підвищення рівнів готовності до взаємодії з батьками молодших школярів студентів експериментальної групи порівняно з представниками контрольної (таблиця 3.1).

Дані щодо рівнів сформованості готовності майбутніх педагогів до співпраці з батьками молодших школярів, наведені в таблиці 3.1, засвідчили, що після формувального експерименту майбутні педагоги експериментальної групи виявили кращі результати порівняно з респондентами контрольної за трьома критеріями: мотиваційно-оцінним, змістово-когнітивним та операційно-діяльнісним. Відповідно, узагальнені результати в майбутніх педагогів експериментальної групи теж виявилися вищими порівняно з представниками контрольної: так, показники високого рівня у студентів експериментальної групи переважають на 12,1%, середнього – на 7,9%, показники низького рівня в опитаних експериментальної групи виявилися на 20% нижчими порівняно з

опитаними контрольної групи.

Таблиця 3.1

Рівні готовності майбутніх учителів початкової школи контрольної та експериментальної груп до взаємодії з батьками молодших школярів після формувального експерименту

Високий рівень		Середній рівень		Низький рівень	
<i>Мотиваційно-оцінний критерій</i>					
КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
25,2	38,7	50,5	57,0	24,3	4,3
<i>Змістово-когнітивний критерій</i>					
КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
21,0	34,4	46,2	57,0	32,8	8,6
<i>Операційно-діяльнісний критерій</i>					
КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
29,4	38,7	50,5	57,0	20,1	4,3
<i>Узагальнений показник</i>					
КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
25,2	37,3	49,1	57,0	25,7	5,7

Порівняльні показники констатувального та формувального етапів готовності майбутніх педагогів до взаємодії з батьками учнів в контексті реалізації ідей Нової української школи продемонстровано на рис. 3.1.

Отримані результати формувального етапу доводять, що готовність студентів до взаємодії з батьками учнів в умовах Нової української школи у контрольній групі за усіма компонентами сформована на середньому рівні, експериментальній – високому. Узагальнення даних формувального експерименту, дозволило вивести відсоткове співвідношення рівнів готовності майбутніх учителів початкової школи експериментальної групи до взаємодії з батьками учнів: високий рівень – 37,3 %, середній – 57,0 %, низький – 5,7 %, контрольної відповідно – 25,2%, 49,1%, 25,7%.

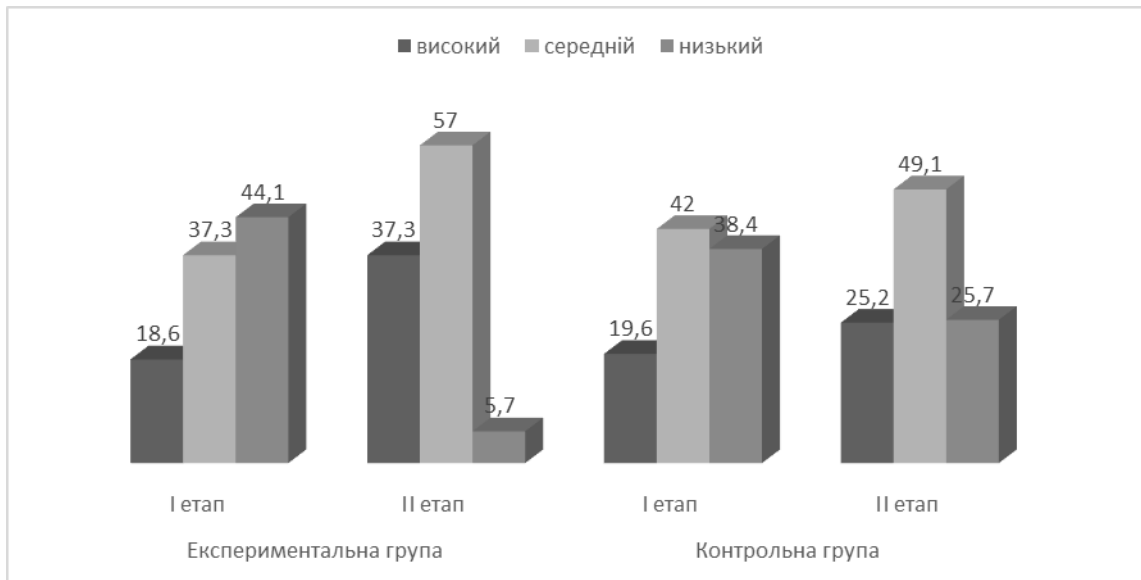

Рис. 3.1. Порівняльні показники констатувального та формувального етапів готовності майбутніх педагогів до взаємодії з батьками учнів

У результаті експериментальної роботи в контрольній групі високий рівень готовності майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками учнів в умовах Нової української школи зріс порівняно із констатувальним етапом на 5,6 %; середній – 6,9 %; низький зменшився – на 12,7 %. В експериментальній групі високий рівень зріс на 18,7 %; середній – 9,7 %; низький зменшився на 38,4 %.

У загальному різниця за високим рівнем готовності студентів контрольної та експериментальної груп за результатами дослідно-експериментальної роботи склала 12,1 %, середнім – 7,9 %, низьким – 20 %. Динаміку рівнів готовності майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками в контексті реалізації ідей Нової української школи представлено у таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Динаміка рівнів готовності майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками учнів (за результатами констатувального та формувального експериментів)

	Констатувальний експеримент	Формувальний експеримент	Приріст	Констатувальний експеримент	Формувальний експеримент	Приріст
	Контрольна група (24 студенти)			Експериментальна група (23 студенти)		
Високий	19,6	25,2	5,6	18,6	37,3	18,7
Середній	42,0	49,1	7,1	37,3	57,0	9,7

Низький	38,4	25,7	-12,7	44,1	5,7	38,4
---------	------	------	-------	------	-----	------

Результати дослідження свідчать про те, що до організації дослідно-експериментальної роботи студенти експериментальної й контрольної груп перебували приблизно на одному рівні готовності до взаємодії з батьками учнів; після проведення експериментальної роботи студенти експериментальної групи показали більш високі результати, і ми можемо зробити висновок про те, що при організації цілеспрямованого процесу формування готовності студентів до взаємодії з батьками в умовах Нової української школи, їх рівень значно підвищується.

Вищевказані дані свідчать про досягнення мети експериментальної роботи, розв'язанні її завдань, підтвердження висунутої гіпотези.

Тому вважаємо за можливе зробити висновок, що запропонована нами модель, розроблена на її основі експериментальна технологія та дотримання виокремлених нами педагогічних умов має значний потенціал для формування у студентів високого рівня до взаємодії з батьками молодших школярів у контексті реалізації ідей Нової української школи.

3.3. Методичні рекомендації щодо удосконалення підготовки майбутніх педагогів до організації співпраці з батьками учнів в контексті впровадження Концепції Нової української школи

Домінуючим фактором у формуванні особистості дитини є сім'я, яка виступає важливим соціальним інститутом суспільства, мікро-групою, яка визначає розвиток дитини і, в кінцевому рахунку, розвиток суспільства. Державний стандарт загальної середньої освіти являє собою сукупність вимог, обов'язкових при реалізації програм освітніми установами [90].

Концептуальні засади реформування загальної середньої освіти закладено в основу Концепції Нової української школи, ключовими засадами якої є педагогіка партнерства, яка обґрунтовує практичне забезпечення плідної співпраці вчителів, батьків та дітей на засадах взаємної довіри й поваги;

досягнення балансу прав, обов'язків і відповідальності у трикутнику «дитина-педагог-батьки» [75].

Метою співпраці вчителів та батьків є створення неформальної дружньої атмосфери життєдіяльності школяра, здійснення ефективного зв'язку школи і сім'ї у вихованні та освіті дітей.

Необхідність і важливість взаємодії школи та сім'ї очевидні. Успішність досягнень дитини залежить від того, хто і як впливає на її розвиток. Значну частину часу дитина проводить у школі і вдома, тому важливо, щоб взаємодія педагогів і батьків не суперечили один одному, а позитивно і активно сприймалися дитиною. Це можна здійснити, якщо педагоги та батьки стануть союзниками і однодумцями, зацікавлено і погоджено будуть вирішувати проблеми виховання. Сутність взаємодії вчителя і сім'ї полягає в зацікавленості розкриття і розвитку в дитині кращих якостей.

Результати проведеного формувального експерименту дозволили нам укласти методичні рекомендації щодо продуктивності підготовки майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками в умовах Нової української школи. Таким чином, з метою ефективності досліджуваного напряму професійної підготовки у закладах вищої освіти рекомендуємо:

1. На теоретичному рівні – розширити зміст дотичних проблемі навчальних дисциплін інформацією про:

– форми, методи та засоби пояснення батькам учнів сутності поняття «Нова українська школа» та «взаємодія із вчителем»;

– організація безпечного освітнього середовища щодо взаємодії з батьками учнів в умовах Нової української школи; створення інформаційно-методичного ресурсного центру щодо взаємодії з батьками учнів в контексті реалізації ідей Нової української школи.

2. На практичному рівні:

– навчати майбутніх учителів початкової школи налагоджувати контакт з батьками учнів в умовах Нової української школи,

– узагальнювати результати вивчення навчальних дисциплін, зокрема проходження педагогічної практики у контексті досліджуваної проблеми шляхом створення портфоліо, дидактичних кейсів, презентацій, відеозвітів, спеціальних освітніх сайтів та Інтернет-ресурсів тощо;

– забезпечити заклади вищої освіти науково-методичними джерелами щодо підготовки майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками учнів в умовах Нової української школи

Результати дослідження свідчать про те, що до організації дослідно-експериментальної роботи студенти експериментальної й експериментальної груп перебували приблизно на одному рівні готовності до взаємодії з батьками учнів в контексті реалізації ідей Нової української школи; після проведення експериментальної роботи студенти експериментальної групи засвідчили більш високі результати, і ми можемо зробити висновок про те, що при організації цілеспрямованого процесу формування готовності до взаємодії з батьками учнів в умовах Нової української школи, їх рівень значно підвищується.

Отже, висунута на початку дослідження гіпотеза отримала своє підтвердження.

Результатами цього експериментального дослідження підготовки майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками учнів в контексті реалізації ідей Нової української школи стали також рекомендації щодо подальшого впровадження педагогічної моделі зазначеного напрямку підготовки у масову практику закладів вищої освіти.

Висновки до розділу 3

У результаті дослідно-експериментальної роботи щодо оптимізації процесу підготовки майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками в контексті реалізації ідей Нової української школи зроблено такі висновки:

Розроблено програму формувального експерименту, яка включала: використання активних форм та методів навчання (традиційні та інтерактивні

лекції, практичні заняття, бесіди, обговорення, дискусії, диспути, мотиваційні тренінги, виховні заходи, гурткову роботу, удосконалення змісту навчальних дисциплін (тезовий виклад та загальний текст лекцій; матеріали для дидактичних кейсів; плани семінарських, практичних та лабораторних занять; поточні та контрольні тести, питання до екзамену та критерії їх оцінки; низка завдань для самостійної роботи та індивідуальних навчально-дослідних завдань, завдання для педагогічної практики тощо), розробку методичних рекомендації для викладачів закладів вищої освіти щодо методики формулювання навчальних задач, формування кейсів, плану та проведення організаційних форм співпраці зі студентами, а також методів проведення рефлексії у рамках впровадження моделі підготовки майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками учнів.

Обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками в контексті реалізації ідей Нової української школи, реалізація яких здійснювалась під час формувального експерименту: стимулювання у майбутніх учителів початкової школи мотиваційно-ціннісного та відповідального ставлення до набуття знань, умінь та навичок взаємодії з батьками учнів; використання можливостей освітнього середовища закладу вищої освіти для здобуття майбутніми вчителями початкової школи відповідної компетентності; спрямування навчальної і педагогічної практики на вдосконалення досвіду взаємодії майбутніх учителів початкової школи з батьками учнів.

Реалізація першої умови (стимулювання у майбутніх учителів початкової школи мотиваційно-ціннісного та відповідального ставлення до набуття знань, умінь та навичок взаємодії з батьками в умовах НУШ) здійснювалась під час підготовчого етапу та була спрямована на формування готовності майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками учнів за мотиваційно-оцінним критерієм. У контексті реалізації цієї умови зацентровано на розвитку емпатії, гуманного ставлення, здатності зрозуміти і

прийняти учнів та їхніх батьків, виявленні потреби у взаємодії з батьками учнів.

Друга педагогічна умова (використання можливостей освітнього середовища закладу вищої освіти для здобуття майбутніми вчителями початкової школи відповідної компетентності шляхом: удосконалення та інтеграції змісту фахових і професійно орієнтованих навчальних дисциплін, застосування інноваційних та традиційних технологій навчання у контексті підготовки до взаємодії з батьками в умовах НУШ) передбачала вплив на формування готовності майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками учнів за змістово-когнітивним критерієм під час теоретичного етапу формувального експерименту.

Реалізація третьої педагогічної умови (спрямування навчальної і педагогічної практики на вдосконалення досвіду майбутніх учителів початкової школи щодо взаємодії з батьками в умовах НУШ) забезпечувалася під час практичного етапу і спрямовувалася на формування готовності майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками учнів за операційно-діяльнісним компонентом. Умова упроваджена за напрямками: теоретичним – удосконалення змісту педагогічної практики щодо орієнтації на посилення взаємодії з батьками учнів в умовах НУШ; практичним – безпосереднє проходження майбутніми учителями початкової школи педагогічної практики у закладах загальної середньої освіти з акцентом на взаємодію з батьками учнів; методичним – узагальнення результатів проходження педагогічної практики шляхом створення портфоліо, кейсів; підготовки презентацій (зокрема – фотопрезентацій), відеозвітів, організації вебінарів; спеціальних освітніх сайтів та Інтернет-ресурсів (Viber); розробки конкретних інструкцій щодо взаємодії з батьками учнів в умовах НУШ тощо. Результатом проходження педагогічної практики стало укладання методичних рекомендацій – звіту та презентаційних матеріалів («Взаємодія з батьками учнів в умовах НУШ на засадах партнерської педагогіки: з досвіду роботи»).

Результати дослідження свідчать про те, що при організації цілеспрямованого процесу формування готовності студентів до взаємодії з батьками в контексті реалізації ідей Нової української школи, їх рівень значно підвищується.

ВИСНОВКИ

В умовах реформування освітньої системи України взаємодія школи з батьками молодших школярів набуває нового змісту. Пріоритетними завданнями освітнього закладу, зокрема, школи, є пошук оптимальних шляхів з метою забезпечення єдності виховних зусиль педагогів і батьків учнів. Обов'язком педагогічного колективу є допомога для сім'ї кожної дитини з метою максимальної реалізації свого виховного потенціалу. Спільна робота педагогів і батьків – це партнерська діяльність, спрямована на гуманізацію виховного середовища, вироблення загальної стратегії діяльності школи й сім'ї, визначення програм спільної роботи, вдосконалення педагогічної майстерності, культури батьків і педагогів, освоєння нових принципів життєдіяльності та розвиток нових форм суспільного життя.

Концепцією Нової української школи виокремлено два напрями успішної співпраці школи та батьків з метою реалізації педагогіки партнерства: систематичне, чітке, двостороннє спілкування; всебічне залучення батьків до освітнього процесу. Спілкування відбувається під час особистої зустрічі вчителя з батьками або ж за допомогою інших засобів: телефонні дзвінки, електронна пошта, спілкування у соціальних мережах, вайбері телеграм тощо.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дає змогу виділити наступні напрямки роботи школи з батьками учнів: психолого-педагогічна освіта, підвищення педагогічної культури батьків; залучення батьків до спільної діяльності з дітьми; коригування взаємовідносин в сім'ях окремих учнів; організація роботи батьківського активу; спільна діяльність з питань успішності школярів; взаємодія сім'ї з організаціями додаткових освітніх послуг школи;

організація діагностичної роботи з вивчення сімей молодших школярів; методична робота.

Таким чином, сьогодні педагогіка партнерства проявляється у наступному: умінні трансформувати сучасні соціальні вимоги і установки, спрямовані на вирішення педагогічних завдань; готовність і бажання працювати з батьками; у системному підході до організації роботи з сім'єю; у прагненні використовувати інноваційні форми і методи при взаємодії з батьками; в удосконаленні професійних якостей педагога, особистісних установок і цінностей, які сприяють організації ефективного міжособистісного взаємодії.

На основі теоретичного аналізу досліджень з питань підготовки майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками в контексті реалізації ідей Нової української школи визначено критерії їх готовності до цієї взаємодії: мотиваційно-оцінний, змістово-когнітивний та операційно-діяльнісний. Визначено три рівні готовності майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками в контексті реалізації ідей Нової української школи: високий, середній, низький.

Аналіз результатів констатувального експерименту підтвердив сформованість готовності студентів до взаємодії з батьками в контексті реалізації ідей Нової української школи на середньому та низькому рівнях, що свідчить про неефективність традиційної організації їхньої підготовки у закладах вищої освіти щодо формування досліджуваних компонентів.

Моніторинг готовності студентів до взаємодії з батьками в контексті реалізації ідей Нової української школи (констатувальний експеримент) засвідчив, що вони не усвідомлюють необхідності та значущості процесу формування умінь та навичок взаємодії з батьками учнів в контексті реалізації ідей Нової української школи; не виявляють інтересу та зацікавленості до взаємодії з батьками учнів; здійснюють необ'єктивну (завищену) самооцінку уміння добирати ефективні форми, методи, прийоми та засоби взаємодії з батьками в контексті реалізації ідей Нової української школи. Водночас майбутні учителі початкової школи усвідомлюють, що їхня професійна

підготовка, зокрема – готовність до взаємодії з батьками учнів залежить від професійної компетентності викладачів закладу вищої освіти, які готують студентів до вказаного виду професійної діяльності; інноваційної технології навчання; удосконалення виробничої практики; наявності відповідного навчально-методичного забезпечення викладання дисциплін тощо.

На основі аналізу теоретичних і практичних досліджень розроблено модель підготовки майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками в умовах НУШ, яка охоплює такі компоненти та їх складники: цільовий (мета та завдання), змістовий (зміст підготовки), процесуальний (педагогічні умови; форми, методи та засоби навчання), оцінно-результативний (компоненти, критерії, показники, рівні готовності; результат підготовки)

Розроблено програму формувального експерименту, яка включала: використання активних форм та методів навчання (традиційні та інтерактивні лекції, практичні заняття, бесіди, обговорення, дискусії, диспути, мотиваційні тренінги, виховні заходи, гурткову роботу, удосконалення змісту навчальних дисциплін (тезовий виклад та загальний текст лекцій; матеріали для дидактичних кейсів; плани семінарських, практичних та лабораторних занять; поточні та контрольні тести, питання до екзамену та критерії їх оцінки; низка завдань для самостійної роботи та індивідуальних навчально-дослідних завдань, завдання для педагогічної практики тощо), розробку методичних рекомендації для викладачів закладів вищої освіти щодо методики формулювання навчальних задач, формування кейсів, плану та проведення організаційних форм співпраці зі студентами, а також методів проведення рефлексії у рамках впровадження моделі підготовки майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками учнів.

Обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками в контексті реалізації ідей Нової української школи, реалізація яких здійснювалась під час формувального експерименту: стимулювання у майбутніх учителів початкової школи мотиваційно-ціннісного та відповідального ставлення до набуття знань, умінь

та навичок взаємодії з батьками учнів; використання можливостей освітнього середовища закладу вищої освіти для здобуття майбутніми вчителями початкової школи відповідної компетентності; спрямування навчальної і педагогічної практики на вдосконалення досвіду взаємодії майбутніх учителів початкової школи з батьками учнів.

Після формувального експерименту майбутні педагоги експериментальної групи виявили кращі результати порівняно з респондентами контрольної за трьома критеріями: мотиваційно-оцінним, змістово-когнітивним та операційно-діяльним. Відповідно, узагальнені результати в майбутніх педагогів експериментальної групи теж виявилися вищими порівняно з представниками контрольної: так, показники високого рівня у студентів експериментальної групи переважають на 12,1%, середнього – на 7,9%, показники низького рівня в опитаних експериментальної групи виявилися на 20% нижчими порівняно з опитаними контрольної групи.

Отримані результати формувального етапу доводять, що готовність студентів до взаємодії з батьками учнів в умовах НУШ у контрольній групі за усіма компонентами сформована на середньому рівні, експериментальній – високому.

Результати дослідження свідчать про те, що до організації дослідно-експериментальної роботи студенти експериментальних і контрольних груп перебували приблизно на одному рівні готовності до взаємодії з батьками учнів; після проведення експериментальної роботи студенти експериментальних груп показали більш високі результати, і ми можемо зробити висновок про те, що при організації цілеспрямованого процесу формування готовності студентів до взаємодії з батьками в контексті реалізації ідей Нової української школи, їх рівень значно підвищується.

Проведене дослідження не претендує на повне висвітлення аналізованої проблеми. Подальшого наукового аналізу потребує питання виокремлення та апробації дидактичних умов підготовки майбутніх учителів

початкової школи до взаємодії з батьками в контексті реалізації ідей Нової української школи; вивчення зарубіжного досвіду досліджуваної проблеми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агаєва А. С. Основні шляхи співпраці з батьками: Національна освітня електронна платформа. *Нова українська школа в умовах викликів сучасності: зб. тез доповідей I Всеукраїнської науково-практичної конференції, 11 квітня 2019 року* / за заг. ред. Л. В. Задорожної-Княгницької. Маріуполь: МДУ, 2019. С. 63-65.
2. Академічний тлумачний словник української мови. URL: http://sum.in.ua/s/ghotovnistj_s (дата звернення: 15.08.2020).

3. Алексеєнко Т.Ф. Педагогічні проблеми молоді сім'ї: навч. посібник. Київ: ІЗМН, 1997. 320 с.
4. Алексеєв В. О. Методика проведення лекційних занять у вищій школі. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. Запоріжжя, 2009. Вип. 3(56). С. 8-12.
5. Алексеєнко Т. Ціннісні орієнтири сімейного виховання. *Рідна школа*. 2010. №10. С. 69-72.
6. Бабанский Ю. К. Избранные педагогические труды. Москва : Педагогика, 1989. 560 с.
7. Баліцька Н. Г., Біда О. А., Волошина Г. П. Використання інтерактивних технологій навчання в професійній підготовці майбутніх вчителів: монографія / за заг. ред. Н. С. Побірченко. Київ : Наук.світ, 2003. 138 с.
8. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання: наук.-метод. пос. Київ: ІЗМН, 1998. 204 с.
9. Бовкуш К. П. Модель формування готовності майбутнього вчителя початкової школи до взаємодії учнів в умовах інклюзивного навчання. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2015. № 6. С. 67-74.
10. Бордовская Н. В. Психология и педагогика. СПб., 2003. 432 с.
11. Боришевський М. Сімейне виховання, гарант морального встановлення особистості. *Початкова школа*. 2005. №4. С. 17-19.
12. Вітюк В. В. Готовність педагогів до змін в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа». *Педагогічний пошук*. 2017. №2 (94). С. 3-6.
13. Вулгаїв П. Виховання маленьких дітей в українській родині. *На грані двох світів*. 2008. №1 (лютий). С.23-26.
14. Выготский Л. С. Педагогическая психология. Москва : Педагогика, 1991. 326 с.
15. Гагозіна В. Не бійтеся досконалості. Батькам про розвиток творчих здібностей дітей. *Рідна школа*. 2011. № 12. С. 66-69.

16. Галаган І.М. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у початкових класах. *Початкова школа*. 2013. № 2. С. 33–34.
17. Гноєвська О. Підготовка педагогів до роботи з батьками дітей, що навчаються в умовах освітньої інтеграції. *Логопедія*. 2013. № 3. С. 28-32.
18. Гончаренко С. *Методологія. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; гол. ред. В. Г. Кремін*. Київ: Юрінком Інтер, 2008. С. 498-500.
19. Гончаренко С. У. *Педагогічні дослідження : методологічні поради молодим науковцям*. Київ-Вінниця : ДОВ Вінниця, 2008. 278 с.
20. Гончаренко С. У. *Український педагогічний словник*. Київ : Либідь, 1997. 376 с.
21. Гребенников И. В. *Комплексный подход в повышении педагогической культуры родителей. Материалы семинара «Деятельность организаций Педагогического общества по пропаганде педагогических знаний»*. Москва: Педагогическое общество, 2016. С. 24-31.
22. Гура О. І. *Психолого-педагогічна компетентність викладача вищого навчального закладу: теоретико-методологічний аспект*. Запоріжжя : ГУ ЗІДМУ, 2006. 322 с.
23. Демченко І. *Алгоритм квазіпрофесійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів до роботи в умовах інклюзивної освіти. Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*, 2013. № 45. С. 40-49.
24. Демченко І. І. *Готовність учителя початкових класів до роботи в умовах інноваційної освіти: структура та діагностика: навч.-метод. посібник*. Умань: Сочінський М. М., 2014. 160 с.
25. Дерев'янка Н. *Формування громадської культури сім'янина у педагогічній спадщині М. Стельмаховича. Сподвижник української етнопедагогіки: Серія «Педагогіка, етнопедагогіка»*. Вип. 25. Івано-Франківськ, 1999. С.157-160.
26. *Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття)*. Київ, 1994. 61с.

27. Державний стандарт початкової освіти. Постанова КабМіну України від 21.02.2018 № 87 «Про затвердження Державного стандарту початкової освіти». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF> (дата звернення: 15.08.2020).
28. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. Київ : Академвидав, 2004. 450 с.
29. Діалоги про виховання: Кн. для батьків / Упоряд. О.Г. Сverdлова, Редкол.: В.М. Столетов (відп.ред) та ін. Київ : Рад. школа, 1985. 304 с.
30. Доукіна О. Виховання молодших школярів у сучасній українській сім'ї. *Початкова школа*. 2011. № 6. С. 6-12.
31. Дубасенюк О. А. Професійна педагогічна освіта: акме-синергетичний підхід: монографія. Житомир: видавництво ЖДУ ім. І. Франка, 2011. 389 с.
32. Дубровська Л. О., Дешко О. О. Проблема готовності вчителів початкових класів до упровадження ідей реформи нової української школи. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. 2018. №3. С. 23-27.
33. Дьяченко М. И., Кандыбович Л. А. Психологические проблемы готовности к деятельности. Минск: Изд-во БГУ, 1978. 175 с.
34. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; гол. ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
35. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / Автор-укладач Н. П. Наволокова. Харків : Основа, 2010. 176.
36. Етнопсихічні орієнтири сімейного виховання: навч-метод. посіб. / Ред. Л. Є. Орбан. Івано-Франківськ, 1996. 96 с.
37. Єромицький П. Щедрі поради батьків [Про діяльність народних університетів педагогічних знань для батьків у обл.]. *Початкова школа*, 2013. № 5. С. 12-14.
38. Завгородня Т. Проблеми педагогіки : історія, сучасність, перспективи. Івано-Франківськ : Третьяк І., 2008. 427 с.

39. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 15.08.2020).
40. Закон України «Про повну загальну середню освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20> (дата звернення: 15.08.2020).
41. Злочевський С. Є., Котирло В. К. Сімейна педагогіка. Київ: Знання, 1986. 48 с.
42. Зязюн І. А. Система освіти у вимірі компетентнісної діяльності й дії вчителя та майстерного управління учінням. *Вища освіта України*. № 3 (дод. 2). 2014. С. 29-36.
43. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы. СПб. : Питер, 2000. 512 с.
44. История педагогики: учеб. пособие для студ. пед. ин-тов / Под ред. М. Ф. Шабаевой. Москва: Просвещение, 1981. 367 с.
45. Ігри дорослих. Інтерактивні методи навчання / Упоряд. Л. Галиціна. Київ: Ред. загальнопед. газ., 2005. 128 с.
46. Ільман В. Деякі аспекти вдосконалення професійної підготовки вчителя початкової школи : сучасні тенденції. *Рідна школа*. 2011. № 1-2. С. 30-32.
47. Інновації у вищій освіті: проблеми, досвід, перспективи : монографія / за ред. П. Ю. Сауха. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2011. 444 с.
48. Коберник О. М. Управління виховним процесом у загальноосвітньому закладі: монографія. Київ : Науковий світ, 2003. 230 с.
49. Коваль І. Традиції виховання Галицько-Волинської держави. Івано-Франківськ, 1995. С. 41-43.
50. Коваль Л.В. Професійна підготовка майбутніх учителів у контексті розвитку початкової освіти: монографія. 2-ге вид., перероб. і допов. Донецьк: ЛАНДОН-XXI, 2012. 343 с.
51. Колишкін О. В. Педагогічні аспекти діяльності вчителя-дефектолога в роботі із сім'ями, що виховують дітей з особливими потребами. *Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології* : наук. журнал

- / [Голов. ред. А. А. Сбруєва]. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2015. № 3 (47). С. 10-20.
52. Колишкіна А. П. Теоретичні аспекти взаємодії школи і сім'ї у вихованні школярів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології* : наук. журнал / голов. ред. А. А. Сбруєва. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2015. № 3 (47). С. 281-289.
 53. Кольшикина А. П., Кольшкин А. В. Теоретические аспекты совместной деятельности школы и семьи в воспитании участников начальных классов. *Topical Issues of Science and Education*. Vol.5, July 2017. P. 72-76.
 54. Коменский А. Я., Локк Д., Руссо Ж.-Ж., Песталоцци И. Г. Педагогическое наследие / Сост. В.М. Кларин, А. Н. Джуринский. Москва : Педагогика, 1987. 416 с.
 55. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: *Бібліотека з освітньої політики*: колективна монографія / Н. М. Бібік, Л.С. Ващенко, О. І. Локшина [та ін.]; за заг. ред. О. В. Овчарук. Київ: «К.І.С.», 2004. 112 с.
 56. Концептуальні засади реформування середньої школи. Нова українська школа / Міністерство освіти і науки України. 2016. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainskashkola-compressed.pdf> (дата звернення: 15.08.2020).
 57. Концепція національного виховання. *Рідна школа*. 1995. № 6. С. 18-25.
 58. Костів В. Методика виявлення рівня моральної вихованості дітей з неповних сімей. Івано-Франківськ, 1996. 132 с.
 59. Кравченко Т. В. Соціалізація дітей шкільного віку у взаємодії сім'ї і школи : монографія. Київ : Фенікс, 2009. 416 с.
 60. Кравченко Т. В. Учитель і сім'я: технологія співробітництва. *Педагогіка і психологія*. 2001. № 2. С. 57-64.
 61. Кравчинська, Т. С. Педагогіка партнерства – основні ідеї, принципи та сутність. *Підготовка керівних та педагогічних кадрів до реалізації Концепції Нової української школи*: матеріали наук.-практ. інтернет-конф.

- (Харків, 6 квіт. 2017 р.). Харків: Харківська академія неперервної освіти, 2017. С. 85-88.
62. Кузава І. Актуальні проблеми навчання та виховання дітей в інклюзивному освітньому середовищі. *Педагогічний часопис Волині*. 2016. № 1. С. 97-102.
 63. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. Київ : Знання, 2005. 486 с.
 64. Кушакова І. В. Деякі питання професійної готовності майбутніх учителів початкових класів. *Гуманізація навчального процесу* : зб. наук. праць. Слов'янськ : СДПУ, 2009. С. 66-70.
 65. Леонтьев А. А. Что такое деятельностный подход в образовании. URL: <http://school2100.com/upload/iblock/ddb/ddbd4b0d94c5c90731c84a2ebc7865c1.pdf> (дата звернення: 15.08.2020).
 66. Макаренко А. С. Книга для батьків: Лекції про виховання дітей. Київ : Радянська школа, 1973. 336 с.
 67. Максименко С. Д. Генеза здійснення особистості: наук. монографія. Київ: КММ, 2006. 255 с.
 68. Малафійк І.В. Дидактика: навч. посіб. Київ: Кондор, 2005. 398 с.
 69. Мартиненко С.М., Хоружа Л.Л. Загальна педагогіка : навч. посіб. Київ: МАУП, 2002. 176 с.
 70. Матвієнко О. В. Підготовка майбутніх учителів до педагогічної взаємодії : монографія. Київ : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2009. 384 с.
 71. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка: навч. посіб. Київ, 2001. 608 с.
 72. Ніколенко Л. Т. Педагогіка партнерства як умова реалізації завдань розвитку особистості дитини у контексті Нової української школи. *Методист*. 2018. Т. 6. С.84-92.
 73. Нова українська школа: Е-платформа Нова українська школа. URL: <http://nus.inf.ua/teachersroom>(Дата звернення: 08.03.2019 р.).
 74. Нова українська школа: порадник для вчителя / за заг. ред. Н. М. Бібік. Київ : Літера ЛТД, 2018. 160 с.

75. Онишків З.М. Мультимедіа в початковій школі. *Початкова школа*. 2012. № 5. С. 48-50.
76. Організаційні форми навчання у початковій школі: посіб. / О. Я. Савченко, Н. М. Бібік, В. О. Мартиненко та ін.; за наук. ред. Н. М. Бібік Київ : Видавничий дім «Сам», 2017. 304 с.
77. Основи психології : підруч / за заг. ред. О. В. Киричука, В. А. Роменця. 4-е вид., стер. Київ : Либідь, 1999. 632 с.
78. Пальшкова І. О. Практико-орієнтований підхід у формуванні професійно-педагогічної культури вчителів початкових класів [теоретико-методологічний підхід]: монографія. Одеса, 2008. 339 с.
79. Педагогіка в запитаннях і відповідях: навч. посіб. / Л. В. Кондрашова, О. А. Пермяков, Н. І. Зеленкова, Г. Ю. Лаврешина. Київ: Знання, 2006. 252 с.
80. Педагогіка вищої школи: словник-довідник / упоряд. О. О. Фунтікова. Запоріжжя: ГУ «ЗІДМУ», 2007. 404 с.
81. Педагогіка: навч. посіб. / В. М. Галузьяк, М. І. Сметанський, В. І. Шахов. Вінниця: РВВ ВАТ «Вінницька обласна друкарня», 2001. 200 с.
82. Педагогіка: Хрестоматія / [уклад. А.І.Кузьмінський, В.Л.Омеляненко]. 2-ге вид., стер. Київ : Знання-Прес, 2006. 700 с.
83. Педагогічний батьківський ліцей. *Рідна школа*. 1998. №3. С.63-65.
84. Педагогічний словник / за ред. дійсного члена АПН України М. Д. Ярмаченка Київ: Педагогічна думка, 2001. 514 с.
85. Педагогічні задачі і завдання для батьків : посібник / за ред.: В. Г. Підгок, Н. О. Постовий та ін. Київ: Рад. шк., 1989. 187 с.
86. Пехота О. М .Освітні технології : навч.-метод. посіб. Київ : А.С.К., 2001. 256 с.
87. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій: навч. пос. / за ред. І. А. Зязюна, О. М. Пехоти. Київ : А.С.К., 2003. 240 с.

88. Підласий І. П. Продуктивний педагог. Настільна книга вчителя (1-7 розділи). Харків: Основа, 2010. 360 с.
89. Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87 «Про затвердження Державного стандарту початкової освіти». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF> (дата звернення: 15.08.2020).
90. Про Національну освітню електронну платформу. Положення. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0702-18> (Дата звернення: 08.03.2019 р.).
91. Професійна педагогічна освіта: інноваційні технології та методики: монографія / за ред. О.А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2009. 564 с.
92. Публічний електронний словник української мови. URL: <http://ukrlit.org/> (дата звернення: 15.08.2020).
93. Пухта О. Співпраця батьків та школи у вихованні дітей. *Педагогічний пошук*. 2006. № 3 (5). С. 74-75.
94. Реалізація Концепції «Нова українська школа» в умовах інноваційного освітнього середовища: матеріали фестивалю інновацій (22 травня 2019 р., м. Луцьк) / уклад.: Н. А. Поліщук. Луцьк: Волинський ІППО, 2019. 160 с.
95. Розвиток народної освіти та педагогічної думки на Україні (X-поч. XX ст.): нариси. Київ: Радянська школа, 1991. 381с.
96. Савченко О. Я. Уміння вчитися – ключова компетентність молодшого школяра. Київ: Педагогічна думка, 2014. 176 с.
97. Савченко С. В. Педагогіка партнерства у проекті Концепції «Нової української школи». URL: <https://www.slideshare.net/ippo-kubg/ss-67119769>.
98. Семиченко В. А. Психологія педагогічної діяльності: навч. посіб. Київ : Вища школа, 2004. 335 с.

99. Сорочук І. І. Роль діяльнісного підходу у процесі становлення педагога нового покоління. *Young Scientist*. 2018. №12.1 (64.1). С. 63-67.
100. Стельмахович М. Г. Народна дидактика. Київ: Знання, 1985. 48с.
101. Сухомлинський В. О. Батьківська педагогіка. Київ: Радянська школа, 1978. 263 с.
102. Тараненко С. П. Інтеграція навчальних предметів як засіб формування в учнів початкової школи цілісності сприйняття навколишнього світу. URL: <http://library.ippro.com.ua>. 2017. (дата звернення:19.04.2019).
103. Тараненко С. П. Інтеграція навчальних предметів як засіб формування в учнів початкової школи цілісності сприйняття навколишнього світу. URL: <http://library.ippro.com.ua>. 2017. (дата звернення:19.04.2019).
104. Ушинський К. Д. Твори . Київ: Радянська школа, 1952. Т.3-4. 600 с.
105. Фесенко О., Шинкаренко В. Формування особистісного компонента професійної компетентності вчителя початкової школи в контексті нової української школи. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*, 2020. № 1 (68). С. 282-286.
106. Філософія спілкування: монографія / В. Г. Кремень, Д. І. Мазоренко, С. О. Заветний та ін. Харків: ХНТУСГ ім. П. Василенка, 2011. 440 с.
107. Фіцула М. М. Педагогіка: навч. посіб. [для студ. вищ. пед. закл. освіти] Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2007. 232 с.
108. Харламов И. Ф. Педагогика. Москва: Университетское, 2001. 272 с.
109. Хомич Л. О. Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів. Київ : Магістр – S, 1998. 200 с.
110. Хуторской А. В. Дидактическая эвристика. Теория и технология креативного обучения. Москва : Изд-во МГУ, 2003. 416 с.
111. Цуркан Т. Відкриті батьківські студії «Педагогічна культура батьків»: інформ.-метод. посіб. освітнього курсу для батьків. Чернівці, 2017. 172 с.
112. Чайка В. Основи дидактики: Тексти лекцій і завдання для самоконтролю [навч. посіб. для студ. вищ. пед. навч. закладів]. Тернопіль: Астон, 2002. 244 с.

113. Швед М. Основи інклюзивної освіти: підручник. Львів: Український католицький університет, 2015. 360 с.
114. Ягупов В.В. Педагогіка: навч. посіб. Київ: Либідь, 2002. 560 с.
115. Як висвітлювати освітню реформу. URL: <https://video.detector.media/special-projects/yak-vysvitlyuvaty-osvitnyu-reformu-i46>. 2018. (дата звернення: 19.04.2019).
116. Якими можуть бути українські вчителі майбутнього: досвід переможців «Global teacher Prize». URL: <http://lviv1256.com/news/yakymy-mozhut-buty-ukrajinski-vchyteli-majbutnoho-dosvid-peremozhtsiv-global-teacher>

Додаток А

Анкетування для перевірки рівня сформованості мотиваційно-оцінного компонента готовності майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками учнів у контексті реалізації ідей Нової української школи

Шановний студенте!

1. Чи вважаєте Ви необхідним спеціально готуватися до роботи в умовах Нової української школи, зокрема до взаємодії з батьками учнів на засадах партнерської педагогіки?
 - А. Так
 - Б. Ні
 - В. Не знаю

2. Чи готові Ви виявляти ініціативу, брати на себе відповідальність у доборі ефективних форм, методів, прийомів та засобів взаємодії з батьками учнів?
А. Так
Б. Ні
В. Не знаю
3. Чи готові Ви встановити продуктивну взаємодію з батьками учнів на засадах партнерської педагогіки в умовах НУШ?
А. Так
Б. Ні
В. Не знаю
4. Чи готові Ви вибудовувати взаємодію у контексті: «вчитель початкової школи ↔ учні ↔ батьки учнів» на принципах гуманності, толерантності з метою досягнення ефективних освітніх результатів в умовах НУШ?
А. Так
Б. Ні
В. Не знаю
5. Чи задовольняє Ваші освітні інтереси чинна у закладі вищої освіти система підготовки до взаємодії з батьками в умовах НУШ?
А. Так
Б. Ні
В. Не знаю
6. Чи хотіли б Ви систематично вправлятися (на заняттях, під час виробничої практики та у процесі індивідуальної підготовки) у взаємодії з батьками молодших школярів?
А. Так
Б. Ні
В. Не знаю
7. Чи завжди Ви у професійній діяльності будете готові допомогти сім'ї, яка звернулася за допомогою?
А. Так
Б. Ні
В. Не знаю
8. Чи вважаєте за потрібне вселяти віру у батьків щодо 100% подолання проблеми?
А. Так
Б. Ні
В. Не знаю

9. Від чого залежить рівень сформованості Вашої готовності до взаємодії з батьками в умовах НУШ? (Обрати одну або декілька відповідей)
- а) змісту навчальної дисципліни у закладах вищої освіти;
 - б) особистості викладача як професіонала;
 - в) професійної компетентності викладача закладу вищої освіти;
 - г) технологій навчання;
 - ґ) іншого (вказати):
10. Для підвищення рівня сформованості їхньої готовності до взаємодії з батьками в умовах інклюзивного навчання їм необхідне (Обрати одну або декілька відповідей):
- а) відповідне забезпечення навчальною та методичною літературою;
 - б) удосконалення змісту навчальних дисциплін у закладах вищої освіти;
 - в) допомога вчителя-практика з досвідом роботи у початковій школі;
 - г) використання інноваційних технологій навчання у закладах вищої освіти;
 - ґ) інше (вказати): _____.

Критерії оцінювання:

1-8 запитання анкети: Відповідь «А» - 2 бали; Відповідь «Б» - 0 балів, Відповідь «В» - 1 бал.

9-10 запитання анкети: за кожну відповідь – 1 бал.

Інтерпретація результатів:

25-20 балів – високий рівень;

14-19 балів – середній рівень;

Менше 13 балів – низький рівень.

Додаток Б

Контрольні запитання для перевірки рівня готовності майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками в умовах Нової української школи за змістово-когнітивним критерієм

1. Дайте тлумачення поняттям: «взаємодія з батьками», «Нова українська школа», «взаємодія з батьками в умовах Нової української школи».

2. Схарактеризуйте основні етапи взаємодії з батьками в умовах Нової української школи.
3. Схарактеризуйте основні способи взаємодії з батьками в контексті реалізації ідей Нової української школи.
4. Схарактеризуйте основні типи взаємодії з батьками молодших школярів.
5. Схарактеризуйте основні методи взаємодії з батьками учнів.
6. Чи володієте Ви достатньою кількістю знань для педагогічної взаємодії з батьками, щоб з впевненістю йти до розв'язання проблем сім'ї?
7. Назвіть інтерактивні форми роботи вчителя з батьками.

Додаток В

Практичні завдання для з'ясування стану сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками в умовах Нової української школи за операційно-діяльнісним критерієм (в умовах аудиторної роботи (під час практичних занять))

Завдання 1-2. Мобільно (на виконання дається 3 хв.) розв'язати педагогічну ситуацію:

1. «Мама учениці 3-го класу скаржитья Вам, як класоводу, що дорогу обкладинку щоденника її доньки розмалював-зіпсував однокласник, та просить покарати винуватця. Ваші дії».

2. «Мама учня, яка вважає свого сина найбільш обдарованим в класі, пред'являє претензії Вам, як класоводу, щодо недостатньої уваги її сину під час уроків, у порівнянні із іншими учнями. Ваші дії».

Завдання 3.1. Розробити план інсценізації казки спільно із батьками учнів.

Завдання 3.2. Розробити план проведення екскурсії до бібліотеки міста спільно із батьками учнів для участі у шкільному конкурсі.

Завдання 4.1. Пояснити батькам учнів шляхи вивчення вдома з дітьми таблиці множення.

Завдання 4.2. Провести з батьками учнів батьківські збори із застосуванням технології інтерактивного навчання (приміром, обговорити тему «Рівень вихованості наших дітей» методом роботи у малих групах.

Завдання 5. Розробити програму навчального тренінгу для батьків щодо формування уміння поєднувати різні види занять (навчання та дозвілля) дітей в умовах виконання домашнього завдання.

Завдання 6. Організувати колективне батьківсько-учнівське святкування «Дня іменинника».

Додаток Д

Структурно-логічна схема

«Форми роботи класного керівника з батьками учнів»

Додаток Е

Перші батьківські збори

Форма проведення: тренінг

Очікувані результати тренінгу:

- знайомство з класним колективом;
- вироблення правил спільного життя;
- створення атмосфери довіри між учасниками освітнього процесу

для ефективної роботи учнівської, батьківської та педагогічної спільноти.

I. Вступ. Оголошення теми і очікуваних результатів

1. Вправа Сторітелінг

(Батьки-учасники сідають. Читання з передбаченням)

Притча

Батьки хотіли вибрати для сина кращого вчителя. Вранці дід повів онука до школи. Коли дід і онук увійшли на подвір'я, їх оточили діти.

- Який смішний старий, - засміявся один хлопчик.

- Гей, маленький товстун! - скорчив пику інший.

Діти кричали і скакали навколо діда й онука. Тут вчитель подзвонив у дзвіночок, оголошуючи початок уроку, і діти втекли.

Дідусь рішуче взяв онука за руку і вийшов на вулицю.

- Ура, я не піду в школу, - зрадів хлопчик.

- Підеш, але не в цю, - сердито відповів дід. - Я сам знайду тобі школу.

Дід відвів онука в свій будинок, доручив його турботам бабусі, а сам пішов шукати кращого вчителя.

Учитель перериває читання і задає запитання:

- *Чому його не влаштувала школа?*

- *Як ви думаєте, чи вдасться дідові знайти школу для свого онука?*

- *Якою вона буде?*

Побачивши якусь школу, дід заходив у двір і чекав, коли вчитель відпустить дітей на перерву. У деяких школах діти не звертали на старого уваги, в інших - дражнили його. Дід мовчки повертався і йшов. Нарешті він увійшов в крихітний дворик маленької школи і втомлено притулився до огорожі. Пролунав дзвінок, і діти висипали на подвір'я.

- Дідусю, вам погано, принести води? - Почувся голосок.

- У нас у дворі є лавка, сідайте, будь ласка. - запропонував один хлопчик.

- Хочете, я покличу вчителя? - Запитала інша дитина.

Незбаром у двір вийшов молодий учитель.

Дід привітався і сказав:

- Нарешті я знайшов кращу школу для мого онука.

- Ви помиляєтеся, дідусю, наша школа - не найкраща. Вона маленька і тісна.

Старий не став сперечатися. Він про все домовився з учителем і пішов.

Увечері мама хлопчика запитали діда:

- Батьку, ви неграмотні. Чому ви думаєте, що знайшли кращого вчителя?

- По учнях дізнаються про вчителів... - відповів дід.

2. Рефлексія

-Як ви думаєте, чому ми розпочали нашу зустріч саме цією притчею?

(Відповіді батьків)

-Працівникам нашого закладу освіти дуже приємно, що Ви довірили свою дитину саме нам. Наступні 4 роки ми будемо тісно співпрацювати, вирішувати спільні задачі, створювати дружній колектив. Цьому сьогодні присвячена наша перша зустріч.

II. Очікування учасників

Мета: визначити очікування учасників від зустрічі та пріоритети батьків на

період навчання учнів у початкових класах закладу освіти.

Обладнання: дерево, на якому заздалегідь прикріплені листочки з написом імен батьків з кишенькою для фотографії дитини; кольорові паперові стрічки

Хід проведення:

Для кожної родини важливий момент вступу дитини до школи. Готуючись до цього, ви, напевне, уявляли, що для вашої родини є особливо важливим під час навчання. Зараз у вас є можливість написати свої побажання та очікування на сьогоднішню зустріч та найближчі 4 роки.

Учасники пишуть на стрічках і прикріплюють їх до дерева.

III. Вправа «Представлення»

Мета: створювати позитивну емоційну атмосферу взаємин, які формують відчуття спільноти усіх учасників батьківського колективу.

Обладнання: дерево, на якому заздалегідь прикріплені листочки з написом імен батьків та квіточкою- кишенькою для фотографії дитини, фотографії дітей

Хід проведення:

1. Батьки стають у коло. По черзі представляються. Першим представляється класний керівник, потім батьки.

« Я ... , мама Оленки. Вона ... (2-3 слова, які найкраще характеризують дитину). Фотографії дітей прикріплюються на дерев.

2. Хвилинка рефлексії

-Хто зможе сказати, кого у нас більше дівчат чи хлопців?

- Чи є у вашої дитини в класі тезки?

-Кого з батьків звати так, як і вас?

I. Створення правил роботи колективу

Мета: сприяти створенню атмосфери відвертості, співпраці, доброзичливості комфорту та довіри, формування уміння працювати в команді, поважати думку інших.

Обладнання: шляпа з фішками 6-7 кольорів, на столах для групової роботи фломастер і прапорець одного із кольорів, А-1.

Хід проведення:

1. Міксування учасників.

Учитель проносить по колу учасників шляпу з кольоровим фішками, кожен вибирає одну. Згідно обраних кольорів формуються групи. (6 груп). Учасник займають місце за столами відповідно до обраного кольору.

2. Вправа «Карусель»

- Для того щоб наш колектив працював ефективно, злагоджено, без конфліктів нам необхідно виробити правила.

- Кожній групі потрібно записати на своєму аркуші правила маркером відповідного кольору. На роботу виділяється 2 хвилини. Потім групи переходять із маркером свого кольору до аркуша сусідньої групи зліва.

-Прочитайте правила, запропоновані цією групою, проголосуйте за них (+, -) і доповніть іншим правилом. Такий перехід здійснюється до того моменту, коли кожна група опиняється на своєму місці. (Правила не мають повторюватися)

Рефлексія. Перегляд складених правил, які вже фактично узгоджені з усіма учасниками. Обговорення.

Орієнтовні правила

1. Не запізнюватися
2. Поважати інших
3. Говорити спокійно
4. Бути активним
5. Не соромитися запитати
6. Бути чемними тощо

V. Вправа на діагностику творчих можливостей батьків.

Мета: виявити творчий та організаційний потенціал батьків для участі у житті шкільного колективу

Обладнання: стікери, музичний супровід.

Хід проведення:

Батьки записують на стікерах справу, яка може бути корисною для життя колективу (Наприклад. Умію співати. Танцюю. Спортивні змагання. Дизайн. Екскурсії та інше).

Учасники збираються в центрі приміщення. Доки звучить музика вони хаотично переміщуються і шукають спільні захоплення.

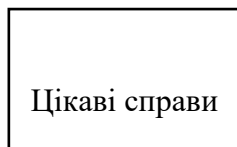
Рефлексія. Чи легко було визначитися? Які почуття відчували, що ви не одині у своїх уподобаннях.

VI. Вправа «Проектуємо»

Мета: систематизувати ідеї батьків, скласти проект колективних творчих справ для виховної роботи, максимально залучити батьків до участі у шкільному житті дітей.

Обладнання: аркуш паперу А-3, кольоровий папір, клей, ножиці, маркери.

На фліпчарті заготовка для інтелекткирти (формат А-1)

Хід проведення:

Утворені групи обговорюють і висвітлюють на папері ідеї щодо справ на 1-ий рік шкільного життя 5-7 хвилин і презентують кожен свою. Аркуші прикріплюються до інтелекткирти.

Рефлексія

- Чи буде такий проект виховної роботи цікавим для ваших дітей? А що потрібно для його реалізації? (Співпраця усієї батьківської спільноти класу з учнями та педколективом)

VII. Підведення підсумків тренінгу

Мета: визначити, чи справдилися очікування учасників, мотивувати батьків участі у шкільному житті, співпраці.

Обладнання: набір ЛЕГО.

Хід проведення: кожна група викладає з цеглинок Лего настрої-асоціацію від проведеного тренінгу.

Рефлексія -Який настрої у нас переміг?

VIII. Вправа «До нових зустрічей»

Мета: створити мотивацію до активної співпраці, бажання сприяти становленню та розвитку ефективного колективу.

Хід проведення:

-Що б ви хотіли сьогодні сказати один одному?

Учасники стають у коло і, подаючи один одному руку, говорять слова вдячності, прощання, сподівань.